

SİYASAL PARTİZANLIĞIN BİR GÖSTERGESİ OLARAK SEÇİM HİLELERİ VE TÜRKİYE'DEKİ BAZI UYGULAMALARI

POLITICAL PARTISANSHIP AS AN INDICATOR OF THE SELECTION CHEATS AND SOME IMPLEMENTATIONS IN TURKEY

DOI: 10.25204/iktisad.429002

İsmail SAFİ*
Talip KURŞUNCU**

Öz

Çağdaş demokrasilerde adil ve eşit koşullarda gerçekleşen seçimlerde ortaya çıkan iktidarın muhalefete, muhaliflerin fikirlerine ve farklı yaklaşımlara çoğulculuk ve çok renklilik bağlamında tahammül göstermesi beklenmektedir. İktidarın beklenen tahammülü göstermemesi sonucunda ortaya siyasal partizanlık çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı siyasal partizanlığı, bir siyasal partizanlık türü ve seçim patolojisi olan gerrymanderingi ve gerrymanderingin Türkiye'deki örneklerini ortaya koymaktır. Siyasal Partizanlığın ve gerrymanderingin birbirleri ilişkilendirilerek ele alındığı bu çalışmada öncelikle siyasal partizanlık kavramı açıklanmış, daha sonra ise gerrymandering kavramı, tarihi ve türleri ele alınmıştır. Son olarak ise Türkiye'de görülen gerrymandering uygulamaları bölgesel seçim istatistikleri ışığında değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda bir siyasal partizanlık türü olan gerrymanderingin Türkiye'deki uygulamalarının bir kısmının amaçlanan sonuca ulaştığı gözlemlenmişken bir kısmının amaçlanan sonucu vermediği görülmüştür. Gerrymanderingi bir siyasal partizanlık ya da seçim patolojisi olarak etkisizleştirmek için ise iki yol sunulmuştur. Birincisi siyasal aktörlerin kendi aralarında uzlaşma yolunu seçmeleridir. Diğeri ise anayasada bu durumla alakalı düzenlemeler yapılmasıdır. Böylece iktidar partisi ile farklı görüşler arasında iletişim ve uzlaşma yolu daha işler hale gelecektir.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Partizanlık, Siyasal Tahammülsüzlük, Seçim Sistemi, Gerrymandering, Seçim Patolojileri.

Abstract

It is expected that political power emerged in fair and equal conditions in contemporary democracies with tolerance in the context of pluralism and pluralism to the ideas of opposition and different approaches. Political partisanship is to emerge as a result that the government cannot show the expected tolerance. The aim of this study is to see the examples of gerrymandering in Turkey and gerrymandering that is a type of political partisanship and electoral pathology. In this essay that gerrymandering and political partisanship were associated with each other, political partisanship's concept was explained and then was discussed the history and kind of gerrymandering. Finally, gerrymandering and applications in Turkey were discussed in the light of regional election statistical data. Some of applications in Turkey of gerrymandering that is a kind of political partisanship as a result of evaluations has been seen to reach intended result but some of them has not. In this study, two ways are presented for inactivation of gerrymandering. First one is the specialization of political actors. The other one is to make arrangements about gerrymandering on the constitution. Therefore, communication and reconciliation between the party in power and different views will be better.

Keywords: Political Partisanism, Political Intolerance, Election System, Gerrymandering, Election Patalogies.

* Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı, e-mail: isafi@istinye.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1832-3089

** Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Gülşehir MYO, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, e-mail: kursuncut@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6529-7277

1. GİRİŞ

Siyasal iktidarın belirgin işlevi toplumsal düzeni sağlamaktır. Devlet gücünü kullanarak toplumda düzeni sağlayan siyasal iktidar dediğimiz aslında hükümettir. Hükümetin toplumsal düzeni sağlayabilmesi için mutlaka rızaya dayalı bir hükümet olması ve adil seçimlerle iş başına gelmesi gerekmektedir. Böyle bir hükümet toplum düzeninin sağlanmasında mutlaka adalete uyulmalı, kuralları adalete uygun koymalı ve kuralların adil olduğuna toplumu inandırmalı ve ikna etmelidir. Bunun için de adil bir siyasal sistem içinde hareket etmelidir. Hangi durum ve şartta ele alınırsa alınsın bütün siyasal sistemler, temelde “demokratikleşme” çabası içerisindedirler ve demokratik ilkelere bağlılığı ön planda tutarlar. Bu bağlamda siyasal iktidarı ya da hükümeti elinde bulunduranların nasıl seçildiği demokratikleşme bağlamında önem kazanmaktadır.

Modern-çağdaş demokrasilerin iki temel özelliği çoğulculuk ve katılımcılıktır (Öztekin, 2001:66). Çoğulculuk, bugün batılı devletlerde uygulanan çoğulcu demokrasi geleneğinin adıdır. Siyasal iktidar yarışında her türlü düşünce ve ideolojinin kısıtlanmaksızın örgütlenerek katılabilmesi ve her türlü düşüncenin ve toplumsal katmanların parlamentoda ve demokratik platformlarda temsil edilebilmeleri, seslerini duyurabilmeleri, temsil ettikleri kitlelerin, toplumsal kesimlerin her türlü hak ve çıkarlarını koruyabilmeleridir. Katılımcılık ise siyasal iktidarı belirledikten sonra uyulacak kurallarla ilgili bir durumdur. Siyasal iktidarın aldığı kararlara halkın katılabilmesi ya da kararları etkileyebilmesi, gerektiğinde değiştirebilmesidir (Öztekin, 2001:67). Bir siyasal sistemin ne ölçüde çoğulcu ve katılımcı demokrasi modeli olduğuna karar verebilmemiz için öncelikli olarak seçimlere ve seçim sistemlerine bakmamız gerekmektedir.

Seçimler demokrasilerin olmazsa olmaz ön koşuludur. Bu doğrultuda seçimlerin nasıl yapıldığı, hangi sistemin uygulandığı ve rızaya dayanıp dayanmadığı soruları önem kazanmaktadır. Bu durumda ön plana çıkan ilke ise adalet ilkesidir. Yani seçmen kesiminin temsil isteklerinin ne derece gerçekleşip gerçekleşmediği mevzuu ortaya çıkmaktadır. Ülkeyi yönetmeye talip olanların bir araya geldiği siyasal partiler aracılığıyla yapılan seçimlerle siyasal iktidarı kullanacak olanlar ile onları takip edecek ve denetleyecek olan muhalefet kesimleri belirlenmiş olur.

Siyasal iktidarı elinde tutmak bundan sonraki en önemli sorundur. İktidar sahipleri için bir sonraki seçimi de garantiye almak ve mevcut durumu devam ettirmek en önemli mevzudur. Bunun için hükümet olan siyasi partilerin bir takım haksız uygulamalar yaptıklarını görmekteyiz. Siyasal partilerin, iktidara geldikten sonra kendilerini destekleyen seçmen gruplarına çeşitli şekillerde ayrıcalıklı işlem yaparak, bu kimselere haksız menfaat sağladıklarına şahit olmaktayız ki buna “siyasal partizanlık ya da siyasi kayırmacılık” adı verilmektedir. Böyle bir durumda bir siyasal yozlaşma türü olan partizanlığa, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yaygın olarak rastlanmaktadır (Özsemerci, 2002:29). Siyasal partizanlık Türk siyasal hayatında siyasal partilerin kurulmasıyla başlamış ve cumhuriyetin her döneminde etkisini korumuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında ve tek parti döneminde dönemin olağanüstü şartları gereği çok fazla dikkat çekmemiştir; fakat çok partili hayata geçişle birlikte sık sık sözü edilen bir kavram olmuştur.

Siyasal partizanlık uygulamada kendini yoğunluklu olarak iki alanda göstermektedir. Birincisi bürokrasi de yani atamalarda, “ehliyet ve liyakat” esasına göre değil de siyasi amaçlara yönelmek ve partiye yakınlık ölçütünü ön planda tutarak atama yapılmaktadır. İkincisi ise kamu kaynaklarının dağıtımında öne çıkmaktadır. Kamu kaynaklarının dağıtımında yerindelik ve nesafet kuralının dışına çıkılarak o yerin partiye yakınlığı, bağlılığı ve oy potansiyeli dikkate alınmaktadır (Tutum, 1976:28-29).

Siyasal partizanlığın bir başka görüntüsü de seçim patolojileridir. Siyasal iktidarı elinde tutan siyasal parti, mevcut konumları kaybetmemek için bazen temsilde adalet ilkesinin dışına çıkmakta, seçimde adalet ilkesinin ihlal edilmesine yol açacak bir takım düzenlemeler yapılabilmektedir. Temsilde adalet ilkesinin ihlaline sebep olan düzenlemelere kısaca seçim patolojileri denmektedir.

Seçim çevreleriyle oynaması ya da seçim hileleri en bariz göstergeleridir. Seçim patolojileri bu çalışmanın konusunu teşkil etmektedir.

Seçim patolojilerinin araçlarından bir tanesi de gerrymandering olarak isimlendirilen seçim hilesidir. Seçilmişlerin, kamu yararı düşüncesini bir kenara bırakarak siyasi menfaat sağlamak için seçim çevrelerini kendi çıkarları doğrultusunda belirlemesi, seçim hukukunda gerrymandering olarak isimlendirilmektedir (Tunç vd., 2014:97). Tanımdan da anlaşılacağı gibi seçim çevrelerinin düzenlenmesi sorunu bir siyasal tercih sorunudur. Diğer bir ifade ile gerrymandering özel bir aday veya partiye seçmen avantajı sağlamak için seçim sınırlarının yeniden düzenlenmesidir (Mackenzie, 2009:1).

Gerrymandering ilk kez Amerikan siyasal tarihinde 1812 yılında ortaya çıkmasına karşın Türkiye’de de örnekleri yaşanmıştır. Bu doğrultuda kavramın incelenmesi, ne ifade ettiği ve nasıl kullanıldığı konuları önem kazanmaktadır. Gerrymandering üzerine Türkçe literatürde çok az çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalar daha çok hukuksal boyutta kavramı ele alan ve Türkiye uygulamalarını dikkate almayan, örnekler üzerinde analiz yapmayan çalışmalardır. Bu durum çalışmanın gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır. Oysaki gerrymandering örneklerini çok partili siyasal hayata geçişle birlikte fazlaca görmek mümkündür. Türkiye’de 1950’li yıllarda muhalif partilere oy veren bazı il ve ilçelerin cezalandırılması, örneğin Malatya’nın Malatya-Adıyaman olarak ikiye bölünmesi, Kırşehir’in ilçe yapılması, Nevşehir’in il olması, Abana ilçesinin Bozkurt-Pazaryeri ile birleştirilmesi yapılması gibi birtakım uygulamalar gerrymandering örneği olarak yaşanmıştır (Avaner, 2009:48).

Bazı Türkçe kaynaklar ayrıntısı ile bu konuyu ele almış olmakla birlikte Türkiye’de yaşanan örnekleri noktasında bir bütünlük arz eden çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda Türkiye’de gerrymandering uygulamaları konusunun işlenmesi bir ihtiyaç haline almıştır.

Bu araştırmanın amacı siyasal partizanlığın bir göstergesi olan gerrymandering konusunu Türkiye örnekleri üzerinden açıklamaktır. Gerrymandering kavramı üzerine teorik bilginin yanı sıra seçim ve seçim sistemleri ve Türkiye’deki gerrymandering uygulamaları, çalışmanın konularıdır. Çalışma, alandaki boşluğu doldurmak amacıyla hazırlanmış ve kendinden önce yapılan çalışmalara göre farklı bir analiz yöntemi kullanmıştır. Analiz mantığının altında yatan temel unsur, gerrymanderinge uygunluk bakımından temel kriter, mevcut uygulamaların siyasal iktidar lehine bir sonuç doğurup doğurmadığıdır. Bu bağlamda gerrymandering uygulaması olarak belirgin örnekler üzerinden hareket edilmiştir.

Çalışmamızı hazırlarken ulusal ve uluslararası literatürün yanı sıra Meclis zabıtlarına, yerel ve ulusal basın organlarına, istatistiki verilere, hatıratlara ve arşiv belgelerine başvurduk. Çalışmamız, tüm eksikliklerine rağmen, Türk siyasal hayatına dair literatüre katkı yapmayı amaçlamaktadır.

2. SEÇİM VE SEÇİM SİSTEMLERİ

2.1. Seçim ve Seçim Sistemi Kavramları

Seçim kavramı, geniş anlamda birçok seçenek arasından yapılan tercihi ifade etmektedir. Fakat anayasa hukuku ve siyaset bilimi açısından seçim kavramı dar bir anlam taşımaktadır.

Dar anlamı ile seçim bir kamu görevini yerine getirecek kişi ya da kurulun ilgili seçmenlerce bir veya daha çok aday arasından belli birini veya birkaçını seçerek belirlenmesi durumudur (Türk, 2006:76; www.tdk.gov.tr). Diğer bir tanımı ise yönetilenlerin yönetenleri belirlemesiyle sonuçlanan hukuksal yöntemler ve işlemler bütünü olmasıdır (Yüce, t.y.:1). Bir diğer tanım ise, demokrasilerdeki temsil ilkesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmış mekanizmanın adıdır (Güvenir, 1982:215). Bu mekanizma demokratik ülkelerin olmazsa olmaz koşullarındandır.

Dar anlamda seçimden yola çıkarak geniş anlamda bir tanımlama yapacak olursak seçim sistemini şöyle tanımlayabiliriz: Seçme ve seçilme hakkı, seçim çevreleri ile seçim sürecinin başından sonuna kadarki süreç, yani adayların adaylık başvurusundan seçmenlerin oy haklarını kullanması ve sonuçların açıklanmasına kadar geçen süreç ve işlemler, bunları yapan bütün kişi ve kuruluşlar, seçim sürecini yöneten ve denetleyen kurumlarla alakalı kurallar bütünüdür (Türk, 2006:76-77).

Yukarıda sayılanlar geniş anlamda seçim sistemini oluşturmaktadır. Dolayısıyla dar anlamda seçim sistemi denince yalnızca yurttaşların kullandıkları oyların değerlendirilmesine ve seçilecek kişilerin belirlenmesine ilişkin yöntem ve teknikler anlaşılmaktadır. Türkiye’de seçim sistemi kavramı, genellikle dar anlamda, yani oyları parlamento sandalyelerine dönüştürmekte uygulanan yöntem anlamında kullanılmaktadır (Özbudun, 1995:522). Seçim yönteminin, yurttaşların belirli bir süreliğine kendi adlarına ülkeyi yönetecek olanları nasıl seçeceklerini ve oylarının nasıl bir değerlendirmeye tabi olacağını göstermesi ise seçim sistemleri ile alakalıdır. Seçim sistemlerinin, yani seçilecek olan kişinin nasıl seçileceği ve oyların nasıl değerlendirileceği konusu seçim yasaları ile belirlenip düzenlenmektedir (Güvenir, 1982:215). Dikkat edilmesi gereken nokta ise vatandaşların hiçbir baskı ve zorlamaya maruz kalmadan oy kullanabilmelerini sağlamaktır. Bu durum da oyun gizliliği, oyların açık sayımı, seçimlerin yargı organları tarafından denetimi ve gözetimi ile alakalıdır (Tunç vd., 2014:9). Diğer türlü seçimin, uygulanan seçim sisteminin ve demokrasinin zedelenmesi söz konusu olacaktır ve seçimin gerekliliği noktasında boşluk doğacaktır.

Çalışmanın konusu itibari ile seçim formülleri, seçim çevresinin büyüklüğü, parlamento büyüklüğü ve seçim barajı gibi geniş anlamda seçim sistemini ilgilendiren konularda önem kazanmaktadır (Tunç vd., 2014:14-15). Bu doğrultuda çalışmada kullanılacak seçim sistemi kavramından geniş anlamda seçim sistemi anlaşılmalıdır.

Günümüzde birçok seçim sistemi uygulanmakla birlikte uygulanan bütün seçim sistemleri temelde iki seçim sistemine dayanmaktadır. Bu sistemler çoğunluk seçim sistemi ve nispi temsil sistemidir (Ünlükaplan, 2003:47). Bu iki sistem dışında karma sistemler de mevcuttur. Bu ayrıma seçim formülleri de denmektedir (Özbudun, 1995:522).

Çoğunluk sistemi diğer oylara bakılmaksızın en çok oyu alanın kazandığı sistemdir (Yüce, t.y.:2). Çoğunluk sistemi seçim çevrelerinin büyüklüğü ve çıkarılacak milletvekili sayısı dikkate alındığında iki şekilde uygulanabilmektedir. İlk olarak, ülkenin birer milletvekili çıkaracak seçim çevrelerine ayrılmasıdır (Güvenir, 1982:221). Bu seçenek tek turlu ya da iki turlu seçimle gerçekleştirilebilmektedir. Tek turlu sistemde geçerli oyların basit çoğunluğunu almak adayın kazanması için yeterlidir (Yüzbaşıoğlu, 1996:106). İki turlu sistemde ise ilk turda oyların basit çoğunluğunu alan adayın değil, o seçim çevresinde kayıtlı seçmen sayısının dörtte birinden fazla oy almış olmak şartıyla, oyların yüzde 50’sinden fazlasını alan yani salt çoğunluğu alan aday seçilmektedir. İlk turda bu yeterli sayılara ulaşamayan adayların, oyların en az yüzde 12,5’ünü alanların katılabileceği ikinci tur seçim yapılmaktadır. İkinci turda bu kez oyların basit çoğunluğunu alan aday seçilmektedir (Yüzbaşıoğlu, 1996:108). İkincisi ülkenin birden fazla milletvekili çıkaracak büyük seçim çevrelerine ayrılmasıdır. Bu durumda seçmenler kendi çevrelerinden çıkacak milletvekili sayısı kadar oy pusulasına isim yazabilmektedir (Güvenir, 1982:222). Bu sistemde, partiler her seçim çevresinde seçilecek milletvekili sayısı kadar aday göstermektedir. Seçmenler, oy pusulasını liste halinde kullandığı için bu yöntemle listeli seçim, birden çok adaya oy verdiği için de çok isimli seçim usulü denmektedir (Yüzbaşıoğlu, 1996:110). Söz konusu bu sistem partilerin adayları arasında seçim imkânı taşımaktadır, yani adayların sırasını parti değil, seçmen belirlemektedir.

Nispi temsil sisteminde ise oylar orantısız olarak sandalyelere dönüşmektedir (Tunç vd., 2014:16). Temel çıkış noktası ülkenin yarısından bir fazlasının yönetimi elinde bulundururken, ülkenin yarısından bir eksik kısmının yönetimde söz sahibi olmamasıdır (Güvenir, 1982:225). Nispi temsil sistemi yapısı gereği birden fazla milletvekili çıkaran seçim çevrelerinde uygulanmaktadır (Özbudun, 1995:523). Nispi temsil sistemi temelde iki yöntemle kullanılmakla birlikte yeni

yöntemlerde geliştirilmektedir. Temel iki yöntemden birincisi d'Hondt yöntemidir. D'Hondt yönteminde seçim çevresinde her partinin aldığı oy oranı sırası ile 1'e, 2'ye, 3'e... bölünmektedir. Bu bölünme işlemi seçim çevresinden çıkarılacak milletvekili sayısına ulaşılan kadar gerçekleştirilmektedir. Ulaşılan sonuçlar parti ayrımı yapılmaksızın büyükten küçüğe sıralanıp, bu sıralamaya göre milletvekilliği dağılımı yapılmaktadır (Türk, 2006:90).

İkinci yöntem ise milli bakiye yöntemidir. Bu yöntemde artık oylar¹, tüm seçim çevrelerini kapsayan ulusal seçim çevresinde toplanmakta ve hiçbir partiye verilmemiş olan milletvekillikleri partiler arasında dağıtılmaktadır (Ünlükaplan, 2003:48).

Karma seçim sisteminde ise çoğunluk esaslı ve nispi temsil esaslı sistemlerin bazı özellikleri alınarak ülke yapısına göre değişen bir seçim sistemi oluşturulmaktadır. Karma sistemlerin ortaya çıkartılmasında kullanılan teknikler; seçim çevrelerinin yeniden düzenlenmesi, yani seçim çevrelerinin ya daraltılmasını ya genişletilmesini ya da genel olarak ülke düzeyinde seçim barajlarının konulmasına yönelik çalışmalardır. Bu sistemde milletvekillerinin ne kadarlık kısmının çoğunluk seçim sistemine, ne kadarlık kısmının nispi seçim sistemine göre seçileceği ülkeden ülkeye değişmektedir (Yüce, t.y.:5).

Bir ülkede hangi seçim sisteminin uygulanacağı konusunda temsilde adalet diğer ismi ile demokratik seçim ilkesi ve yönetimde istikrar ilkeleri büyük önem taşımaktadır. Seçim kanunları bu iki ilkedен birine öncelik vermekte ya da bu iki ilke arasında bir denge kurulmasına özen göstermektedir (Tuncer, 2006:167). Toplumlar türdeş birimler değildir. Her toplumda farklı görüş, kimlik, köken, din ve sınıftan bireyler vardır. Bu durum toplumsal taleplerin türdeş olmaması sonucunu doğurmaktadır. Dolayısıyla, ülke yöneticilerinin farklı toplumsal gruplardan gelen farklı siyasal taleplere kulak vermesi ve politikalarını bu doğrultuda belirlemeleri gerekmektedir. Diğer bir ifade ile seçimler sonucunda oluşacak olan meclisin toplumun her kesimini temsil etmesi gerekmektedir. Bu durum temsilde adalet ilkesidir (Erdoğan, 1999:16-17). Temsilde adalet ilkesi aynı zamanda demokrasinin bir gereğidir. Ancak temsilde adalet ilkesi tek başına seçimleri ülkeye faydalı hale getirememektedir. Bu doğrultuda temsilde adalet ilkesine zarar verebilecek bir başka ilke olan yönetimde istikrar ilkesi ön plana çıkmaktadır.

Seçimler yalnızca temsilcileri yani karar alma mekanizmasındaki üyeleri belirlemekten ibaret değildir; aynı zamanda seçmenlerin kendilerini yönetecek kişileri seçtikleri bir mekanizmadır (Tunç, vd., 2014:10). Vatandaşların istikrarlı hükümetleri istikrarsız hükümete tercih ettikleri bir gerçektir. Bu durumda seçim sistemi belirlenirken etkili olan diğer bir ilke yönetimde istikrar ilkesidir (Erdoğan, 1999:18). Kısacası temsilde adalet ilkesi, seçmen tercihlerinin adil bir şekilde meclise yansıtılmasıdır. Yönetimde istikrar ilkesi ise istikrarlı hükümetlerin kurulmasıdır, diyebiliriz (Tuncer, 2006:168). Anayasamızın 67'nci maddesinde de "*Seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir*" denmektedir (www.tbmm.gov.tr). Önemli olan bu iki ilkeyi ortak bir noktada buluşturarak ülke menfaatlerini ve demokrasiyi birlikte düşünmek ve dengeyi kurabilmektir. Kısaca incelenen bu seçim sistemlerinden yola çıkarak Türkiye'de uygulanan seçim sistemlerine bakılacaktır.

2.2. Türkiye'de Seçim ve Seçim Sistemleri

Cumhuriyetin ilanından çok partili hayata geçtiğimiz 1945 yılına kadar ülkemizde iki dereceli seçim sistemi uygulanmıştır (Tuncer, 2006:168). Çok partili hayata geçtikten sonra yapılan ilk seçimlerden yani 1946'dan sonra ise 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kadar olan dönemde yapılan bütün seçimlerde "tek turlu basit çoğunluklu liste sistemi" uygulanmıştır (Güvenir, 1982:235). Bu sistem ülkemizde çok orantısız sonuçların çıkmasına sebep olmuştur. Örnek olarak 1950 seçimlerine

¹ Seçim çevresinde kullanılan oylar kazanılacak sandalye sayısına bölündükten sonra kazanılan sandalyeler dışında kalan oylar artık oylardır.

bakacak olursak Demokrat Parti oyların yüzde 53,4'ü ile meclis sandalyelerinin yüzde 83,6'sını alırken, Cumhuriyet Halk Partisi oyların yüzde 39,8'i ile sandalyelerin sadece yüzde 14,4'ünü alabilmiştir (Taşcıoğlu, 2014:243). Bu durum aynı zamanda temsilde adalet ilkesi açısından sorunlu bir sonuç doğurmuştur.

Çok partili hayata geçişle birlikte yapılan ilk seçim 1946 yılında olmuştur. Bu seçimde CHP 396, DP 62 ve Bağımsızlar 7 sandalye kazanmıştır. Türkiye geneli 465 milletvekili için ancak 273 aday gösterebilen DP, 62 milletvekili çıkarınca, bir yandan seçimlerin dürüst yapılmadığını ileri sürmüş bir yandan da seçimlerin güvenceye kavuşturulmasını istemiştir. Yani bu seçim sisteminin yapay çoğunluklar yarattığını ileri sürerek, değiştirilmesini talep etmiştir. Fakat bundan sonra yapılacak üç seçimde de aynı sistem uygulanmıştır. Bu durum DP'nin şikâyet ettiği sistem kendi lehlerinde sonuç verince değiştirmeye yanaşmadıklarını göstermektedir (Yüzbaşıoğlu, 1996:113). Sonuç olarak iktidara hangi parti gelirse gelsin kendisine daha fazla fayda sağlayacak sistemi tercih etmektedir, diyebiliriz.

1950, 1954 ve 1957 yıllarındaki genel seçimlerde uygulanan geniş bölge listesi usulü çoğunluk sisteminin istikrar ilkesini gerçekleştirmiş, ancak temsilde adalet ilkesi açısından olumsuz sonuçlar vermiştir. Bu sisteme bir tepki olarak 1961 Anayasası ile temsilde adaleti öne çıkaran nispi temsil sistemine geçilmiştir (Ünlükaplan, 2003:51).

1960 askeri darbesinden sonra anayasa ve seçim kanununu hazırlamak üzere Kurucu Meclis oluşturulmuştur. Kurucu Meclis, 306 Sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu ile TBMM seçimleri için nispi temsil sisteminin bir örneği olan barajlı d'Hondt sistemini öngörmüştür. Cumhuriyet Senatosu içinse 304 Sayılı Cumhuriyet Senatosu Üyeleri Seçimi Kanunu ile liste usulü çoğunluk sistemini kabul etmiştir. Fakat 1964 tarihinde çıkartılan 447 Sayılı Kanun Cumhuriyet Senatosu üyelerinin seçiminde, nispi temsil sisteminin örneği olan d'Hondt yöntemini öngörmüştür (Yüzbaşıoğlu, 1996:114-115). Bu sistemlerin öngörülmesi çoğunluk sisteminin sebep olduğu orantısızlıktır (Taşcıoğlu, 2014:243). 1965 yılında seçim kanunu bir kez daha değiştirilmiş ve TBMM ile Cumhuriyet Senatosu için milli bakiye sistemi getirilmiştir. Seçim kanununda bir değişiklik de 1968 yılında olmuştur. Bu değişiklikle birlikte TBMM ve Cumhuriyet Senatosu seçimleri için seçim çevresi barajlı d'Hondt sistemini öngörmüştür. Fakat Anayasa Mahkemesi baraja dair hükümleri iptal etmiştir. Bu iptal sonucunda barajsız d'Hondt sistemi 12 Eylül 1980 askeri darbesine kadar devam etmiştir (Özbudun, 1995:528-529). Kısacası 1961 Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde liste usulü çoğunluk sistemi, 1961 milletvekili ve 1964 Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde çevre barajlı d'Hondt sistemi, 1965 milletvekili ve 1966 Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde milli bakiye sistemi, 1969, 1973, 1977 milletvekili ve 1968, 1973, 1975, 1977, 1979 Cumhuriyet Senatosu seçimlerinde barajsız d'Hondt sistemi uygulanmıştır (Tuncer, 2006:169).

12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra Kurucu Meclis tarafından 13 Haziran 1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanun d'Hondt sistemini öngörmekle birlikte genel baraj ve seçim çevresi barajı olmak üzere iki tür barajı da öngörmektedir (Özbudun, 1995:530). Bu doğrultuda yapılan 1983 milletvekili seçimlerinde çifte barajlı d'Hondt seçim sistemi uygulanmıştır (Tuncer, 2006:169). 1987, 1991 milletvekili seçimlerinde ise çift baraja ek olarak kontenjan yöntemi de eklenmiştir. Yani 4, 5 ve 6 milletvekili çıkartan seçim çevrelerinde en yüksek oyu alan partiye bir sandalye daha verilmiştir (Erdoğan, 1999:59-60). 1995 milletvekili seçiminden bu yana olan 1999, 2002, 2007, 2011, 2015 ve 2018'de yapılan seçimlerin tamamında ülke barajlı d'Hondt sistemi uygulanmıştır.

3. SİYASAL PARTİZANLIK VE TÜRKİYEDE'Kİ UYGULAMALARI

3.1. Siyasal Partizanlık

Partizan kelimesi Fransızca kökenli olup “partici” anlamına gelmektedir. Dolayısıyla partizanlık “particilik” anlamı taşımaktadır (www.tdk.gov.tr). Siyasal partiler ise şüphesiz siyasal sürecin en önemli unsurlarından birisidir (Akyüz, 2009:107). Bir diğer ifade ile siyasal partiler, demokrasi ve siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarındandır. Ülke yönetimlerinin siyasi bir veya birden fazla parti elinde olduğu düşünülünce partilerin önemi daha çok vurgulanmış olacaktır. Yönetim hangi siyasi partinin elinde olursa olsun beklenti her vatandaşa ve her görüşe eşit yaklaşılması ve eşit hizmet götürülmesi yönünde olacaktır (Yıldız, 2017:429-430). Ancak bu durum genellikle beklenildiği gibi olmamaktadır. Siyasi partiler iktidara geldikten sonra kendilerini destekleyen seçmen kitlesine çeşitli yöntemlerle ayrıcalıklar sağlayarak bu kişilere yarar sağlamaktadırlar. İşte bu olayın ismi siyaset biliminde “siyasal partizanlık” ya da “siyasi kayırmacılık” olarak geçmektedir. Diğer bir ifade ile siyasal partizanlık siyasi partilerin militanlarını seçim dolayısıyla aldıkları desteklerden ötürü ödüllendirmeleridir (Aktan, 2001:58; Özkanan ve Erdem, 2014:192). Bu ödüllendirme en basit haliyle memurluklara yandaşlarını alma, hizmet önceliğini yandaşlarına verme vb. şekillerde yapılmaktadır (Yıldız, 2017:430). Daha sarıh bir ifadeyle, siyasi partilerin, iktidara geldikten sonra kendilerini destekleyen seçmen gruplarına çeşitli şekillerde ayrıcalıklı işlem yaparak, bu kimselere haksız menfaat sağlamalarına “siyasal partizanlık ya da siyasi kayırmacılık” adı verilmektedir.

Partizanlık uygulamada kendini yoğunluklu olarak iki alanda göstermektedir. Birincisi bürokrasi de yani atamalarda, ‘ehliyet ve liyakat’ esasına göre değil de siyasi amaçlara yönelmek ve partiye yakınlık ölçütünü ön planda tutarak atama yapılmaktadır. İkincisi ise kamu kaynaklarının dağıtımında öne çıkmaktadır. Kamu kaynaklarının dağıtımında yerindelik ve nesafet kuralının dışına çıkılarak o yerin partiye yakınlığı, bağlılığı ve oy potansiyeli dikkate alınmaktadır (Tutum, 1976:28-29).

Böyle bir durumda bir siyasal yozlaşma türü olan partizanlığa, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de yaygın olarak rastlanmaktadır (Özsemerci, 2002:29). Partizanlık ve siyasi fanatizm Türk siyasal hayatında siyasal partilerin kurulmasıyla başlamış ve cumhuriyetin her döneminde etkisini korumuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında ve tek parti döneminde dönemin olağanüstü şartları gereği çok fazla dikkat çekmemiştir; fakat çok partili hayata geçişle birlikte sık sık sözü edilen bir kavram olmuştur. Siyasi fanatizmin ve partizanlığın belki de en ciddi anlamda eleştirildiği ve gündeme geldiği yıllar 1945-1960 yıllarıdır. 1950 seçimleri ve sonrasında sık sık gündeme gelen bu olumsuz uygulamalar 1954 seçimleri sonrası doruk noktasına ulaşmıştır. Siyasal partizanlığın bu dönemde görüntüsü ödüllendirme ve cezalandırma şeklinde olmuştur.

Bu dönemde ödüllendirme bağlamında verebileceğimiz örnekler Adıyaman ve Nevşehir ilçelerinin 1954 seçimleri sonrasında il yapılması olmuştur. Yine aynı dönemde Uşak ve Sakarya da il yapılmıştır. Dönemin seçim kayıtları ilçe bazında yer almadığı için kesin bir yorum yapılamamakla birlikte dönemin bir geleneği halini almış olan seçim ödülü, il vaatleri vermek ve gerçekleştirmektir. Bu doğrultuda bakılacak olursa bu ilçelerin il yapılmasını birer seçim menfaati olarak görmek mümkün olmaktadır.

Kayırmacılık olarak nitelendirdiğimiz siyasal partizanlık ödüllendirmenin yanı sıra cezalandırma işlemleri ile de karşımıza çıkabilmektedir. Cezalandırmanın olduğu yerde ise baskının olması kaçınılmazdır. Bu doğrultuda bakacak olursak Türkiye’de siyasal partizanlık özellikle çok partili hayata geçişle birlikte yani 1950’ler de ön plana çıkmıştır. Bunun ilk örneği olarak ise Resmi İlan Kararnamesini vermek mümkündür. Bu kararname ile ilanların dağıtımı hükümetin takdirine bırakılmış ve hükümet gazeteleri yandaş olanlar ve olmayanlar şeklinde ayırmaya başlamıştır² (Yıldız, 1996:496).

² Bkz. <https://www.ilan.gov.tr/kurumsal-resmi-ilanlar-tarihcesi>

Bahsedilen baskı ve cezalandırma işlemi birçok yöntemle yapılabilmektedir. Bu doğrultu da Türkiye’de “Malatya Hadisesi” olarak kayıtlara geçen olay bir örnek olay teşkil etmektedir. Malatya ili İnönü’nün memleketi ve CHP’nin kalesi konumundadır. DP Malatya halkının bu tutumundan dolayı cezalandırma yoluna gitmiştir. Bu doğrultuda ilk olarak Malatya’daki mülki teşkilatta değişikliğe gidilmiş, Malatya Valisi Sait Koçak görevden alınmış, yerine ise Turgut Babaoğlu görevlendirilmiştir (Ulus, 5.10.1950:1). Göreve yeni başlayan Vali Babaoğlu belediye ziyaret ettiği sırada duvarda İnönü’nün fotoğrafını görmüş ve ziyaret sonrasında vali yardımcısı aracılığıyla Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın yakın zamanda Malatya’yı ziyaret edeceğini, Cumhurbaşkanı’nın İnönü fotoğrafını ziyareti sırasında görmek istemeyeceğini, üstelik bu konuda bakanlar kurulunun mutlak kararı olduğunu ve bir an önce fotoğrafın kaldırılmasını talep etmiştir. Belediye Başkanı Muzaffer Akalın, bakanlar kurulu kararının devlet daireleri hakkında çıkarılmış bir karar olduğunu, kararın “belediyelerin özerkliği ilkesi” sebebiyle belediyeler için geçerli olmadığını, ayrıca bakanlar kurulu kararında belediyeleri bağlayan net bir hüküm bulunmadığını söyleyerek fotoğrafın kaldırılması yönündeki talebi reddetmiştir (Ulus, 14.10.1950:3). Bunun üzerine Vali Babaoğlu 10 Ekim 1950 tarihinde emniyet müdürünü, daire amirleri ve peşlerinde 5 adet polisle belediyeye yollayarak fotoğrafın kaldırılması konusunda ısrarını tekrar etmiştir. Belediye Başkanı Akalın bakanlar kurulu kararının fotoğrafın duvarda durmasını içermediği yönündeki görüşünü yineleyerek, Malatyalı olan İnönü’nün fotoğrafını vefa amacıyla indirmediğini, fotoğrafın duvarda yer almasının il meclisi kararıyla alındığının ve yine il meclisinin vereceği kararla indirilebileceğini söylemiştir. Ek olarak ise böyle bir isteğin sözlü olamayacağını, valinin bu konuda ısrar etmesi durumunda yazılı emir ile talep etmesi gerektiğini belirtmiştir (Ulus, 10.10.1950:1-6). Sözlü emir yerine getirilmediği için emniyet müdürü üç gün içerisinde Malatya’daki görevinden uzaklaştırılmış ve Muğla’ya gönderilmiştir (Ulus, 15.10.1950:3). Yerine partiye bağlı bir emniyet müdürü atanmıştır.

14 Ekim 1950 tarihinde Vali bu kez polis ve jandarmayı birlikte kullanarak, hatta zora başvurarak, belediye önünde toplanan büyük halk kitlesine rağmen, belediye binasına silah zoruyla girmiş, İnönü’nün fotoğrafını indirerek olayı sonlandırmıştır (Ulus, 15.10.1950:1-3). Bu olay Malatya merkezinde kalmamış, şehrin diğer ilçelerine de sıçramış ve bütün CHP’li belediyelerdeki İnönü fotoğrafları zorla indirilmiştir. Bunun üzerine yerel basın ve CHP yandaşı ulusal basın Vali Babaoğlu’nu sert dille eleştirmiş ve “Malatya Valisi” yerine “Demokrat Vali” ifadesini kullanmışlardır (Ulus, 11.10.1950:6).

14 Ekim 1950 tarihinde Malatya Belediye Başkanı Muzaffer Akalın “Devlet dairelerinde ve resmi kurumlarda yalnızca Atatürk’ün fotoğrafının asılması” hakkındaki bakanlar kurulu kararına muhalefet etmek ve CHP Genel Başkanı İsmet İnönü’nün fotoğrafını belediye salonuna asmakta ısrar ederek, “partizanlık yapmak” suçlaması ile bakanlar kurulu tarafından görevden el çektilmiştir. Ayrıca İç İşleri Bakanlığı Muzaffer Akalın hakkında soruşturma başlatmıştır (Ulus, 15.10.1950, 1). Bu olay Türk siyasal hayatında siyasal partizanlığın bariz örneklerinden biri olarak yerini almış ve “Malatya Hadisesi” olarak adlandırılmıştır.

Siyasal partizanlığı yalnızca ödüllendirme ve cezalandırma kriterleri ile algılamak doğru olmayacaktır. Siyasal partizanlık kavramı iktidar-muhalefet ilişkisi içerisinde tam anlamıyla doldurulması güç bir terimdir. Bu doğrultu da çalışmamızın temel konusu niteliğinde ve siyasal partizanlığın belirgin örneklerinden birisi olan, aynı zamanda bir siyasal patoloji türü olan gerrymandering kavramı ve olgusu incelenecek olup Türkiye’deki uygulamaları açıklanmaya çalışılacaktır.

3.1.1. *Gerrymandering*

Temsili demokrasinin temel niteliği, siyasal eşitlikten hareketle vatandaşların tercihine cevap verebilen bir siyasal iktidarın seçilmesidir. Geniş ölçekli modern demokrasilerde vatandaşlar doğrudan hükümet politikalarını seçmezler, daha ziyade vatandaşlar siyasal partiler üzerinden

temsilcilerini seçerler; onlar da siyasal kararların alınmasında temsil ettikleri kesimler adına karar mercii olurlar ve politikaların seçiminde karar verirler. Bu doğrultuda genel olarak seçimlerin vatandaşlara iki yönden hizmet ettiğini söylemek doğru olacaktır. Birincisi politik tercihlerin yansıtılmasıdır ki, bu politikacıları seçim ödülü ya da seçim cezası gibi unsurlar aracılığıyla daha duyarlı politikalar izlemeye teşvik etmektedir. İkincisi ise hükümetin kararlarını ve politikalarını belirlemesidir. Bu nedenle oylar ile sandalye sayısı arasındaki ilişki yani orantı önem kazanmaktadır. Böylece hükümet politikaları daha adil ve uygun şekilde ortaya çıkacaktır (Caughey vd., 2017:5). Dolayısıyla seçimler, seçim sistemi, seçim çevreleri gibi kavramlar ve seçimlerin işlevi gibi olgular önem kazanmaktadır.

Gerrymandering riski, seçim çevrelerinde farklı yapıların ve çok fazla üyenin yarıştığı coğrafi seçim çevrelerinin doğal bir özelliğidir. Seçim çevreleri orantılı temsil sistemleri için bazı avantajlar sağlarken, bir takım dezavantajları da beraberinde getirmektedir. Bahsedilen dezavantajların başında seçim çevrelerinin oluşturulması sırasında ortaya çıkacak manipülasyonlara karşı seçim çevreleri sisteminin savunmasız olması gelmektedir. Seçime yüksek oranda etki edebilecek bölgeler için seçim çevrelerini hazırlayanların hileli ve kendilerine fayda sağlayıcı uygulamaları olabilmektedir. Bu yöntemle belirli bir grup, kişi ya da kişiler seçimler için desteklenebilmektedir. Bu uygulamanın temelinde rakip kesimin oy alacağı bölgeleri parçalayarak bir kesimin menfaati doğrultusunda seçim çevrelerinin oluşturulması veya bu kesimin seçmenini kazanabileceği şekilde bölgelere dağıtılması yatmaktadır (Cover, 2018:9-10).

Buradan hareketle gerrymandering kavramının tanımına ve ortaya çıkışına bakacak olursak; seçilmişlerin, kamu yararı düşüncesini bir kenara bırakarak siyasi menfaat sağlamak için seçim çevrelerini kendi çıkarları doğrultusunda belirlemesi, seçim hukukunda gerrymandering olarak isimlendirilmektedir (Tunç vd., 2014:97). Diğer bir ifade ile coğrafi olarak seçim çevrelerinin birleştirilmesi ya da ayrılması yani seçim haritasının yeniden şekillendirilmesi halinde gerçekleşen; genellikle bir çıkar grubu, sosyal grup, parti vb. oluşumların lehine yapılan bir uygulamadır. Bu uygulama yani seçim çevrelerinin birleştirilmesi ya da ayrılması bir manipülasyon olarak karşımıza çıkmaktadır (Ansolabehere ve Palmer, 2016:741). Tanımdan da anlaşılacağı gibi seçim çevrelerinin düzenlenmesi sorunu bir siyasi tercih sorunudur. Gerrymandering ile özel bir aday veya partiye seçmen avantajı sağlamak için seçim sınırlarını yeniden kurmak amaçlanmıştır (Mackenzie, 2009:1). Bir diğer ifade ile gerrymandering aracılığıyla seçim çevreleriyle oynayarak belli siyasi partilerin oy potansiyellerinin olduğu alanları yeniden şekillendirip seçim sonucunu etkilemek amaçlanmaktadır (Uzeltürk, 2006:255). Bu uygulama Türk siyasal hayatında zaman zaman tekerrür eden bir seçim patolojisi uygulamasıdır.

Gerrymandering kavramı, Amerikan siyasi tarihinde çok eskilere, 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar dayanan bir kavramdır (Scheidegger, 2004:1). Gerrymandering kavramı ilk kez 1812 yılında ortaya çıkmış ve bu tarihten beri Amerikan politika hilesi olarak kabul edilmektedir (Caughey, vd., 2017:1).

Gerrymandering teriminin ortaya çıkışı Elbridge Thomas Gerry, eyalet başkanıyken yani valiyken 1812 seçimi öncesi Massachusetts Eyaleti'nin seçim çevresini kendi partisi olan Demokratik Cumhuriyetçi Parti³ lehine düzenlemesi ile ortaya çıkmıştır (Tunç vd., 2014:97-99). Vali Gerry'nin ortaya çıkardığı ve daha sonra Demokratik Cumhuriyetçilerin takip ettiği gerrymanderingde amaç Demokratik Cumhuriyetçi seçmenleri muhaliflere karşı daha baskın kılmak ve fark yaratmak yani

³ 1790 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan ilk siyasi partilerdendir. Daha sonra kurulan parti ise Whigler'dir. Amerikan siyasi tarihinde iki partili sistemin doğmasını sağlayan Demokratik Cumhuriyetçilerdir. Demokratik Cumhuriyetçilerin kurucuları Amerikan Anayasasının yazarı olarak bilinen James Madison ve Amerikan Bağımsızlık Bildirgesinin yazarı Thomas Jefferson'dur. Partinin temelleri Philadelphia'da atılmış, teşkilatlanmasını New York'ta gerçekleştirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin yedinci başkanı Andrew Jackson öncülüğünde Demokratlar Demokratik Cumhuriyetçiler den ayrılarak, bugün de devam eden kendi partilerini kurmuşlardır. Kısaca ayrılanlar Demokratlar, kalanlar Cumhuriyetçiler olmuştur.

Demokratik Cumhuriyetçilerin sandalye sayısını artırmaktır (Caughey vd., 2017:1). Terim Vali Gerry'nin desteği ile oluşturulan seçim çevresinin harita üzerinde semender hayvanına benzemesinden dolayı Vali Gerry'nin soyadı ile İngilizce salamander olarak nitelenen semender hayvanının isminin birleşmesinden oluşmaktadır (Cover, 2018:8). Gerrymandering terimi ilk kez 26 Mart 1812 tarihinde Boston Gazette'de Elkanah Tisdale'nin çizmiş olduğu karikatürle kullanılmıştır (Tunç vd., 2014:97-99). Karikatür Şekil 1'de verilmiştir.

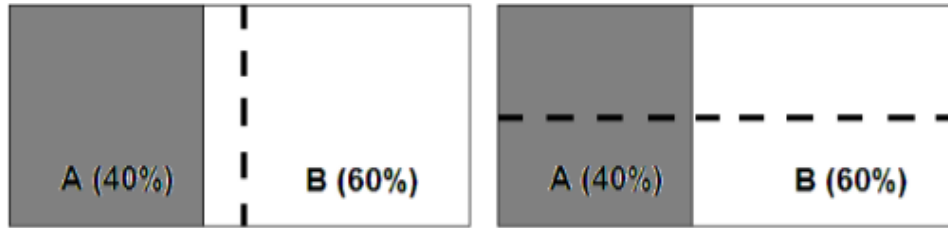
Şekil 1⁴: Gerrymandering Tasvirli Karikatür

Kaynak: Wang, 2014.

Gerrymanderingi bir örnekle açıklamak gerekirse Mackenzie'nin vermiş olduğu şekilli örneği incelemek açıklayıcı ve yerinde olacaktır. Bu örneğe göre aşağıda verilen her bir şeklin iki milletvekili çıkarıyor ve kesik çizgiler ise iki seçim çevresine ayırıyor olarak kabul edilmiştir.

Şekil 2: Gerrymandering Örneği

A ve B partileri birer milletvekili çıkarmıştır. B partisi iki milletvekili çıkarmıştır.

Kaynak: Mackenzie, 2009: 2

Örnekten de anlaşılacağı gibi bölgenin batısında tüm nüfusun yüzde 40'ı A partisine oy vermektedir. Bölgenin doğusunda ise tüm nüfusun yüzde 60'ı B partisine oy vermektedir. Eğer bölge doğu ve batı yönünde eşit oranda bölünürse her parti bir sandalye kazanmaktadır. Ancak oy çoğunluğuna sahip B partisi seçim çevrelerini yeniden düzenleme sürecini kontrol ederse ve bölgeyi kuzey ve güney yönünde eşit oranda bölerse B partisi her iki koltuğu da kazanacaktır (Mackenzie, 2009: 2). Tamda bu noktada seçim çevrelerinin iktidar partisi lehine düzenlenmesi iktidar partisine daha fazla temsilci yani milletvekili kazandıracaktır.

Gerrymandering uygulamalarının partizan gerrymandering ve ırksal gerrymandering olmak üzere iki çeşidi vardır. Bu iki gerrymandering türü de ayrı başlıklar altında incelenecektir. Her iki

⁴ 1812 yılında Elkanah Tisdale tarafından çizilen karikatür (Wang, 2014).

gerrymandering uygulaması analiz edilirken ortaya 4 farklı standart koyulacaktır. İlk olarak gerrymanderingin eşit olmayan oy hakkına odaklanması ki, bu gerrymanderingin zararlı yönüdür. İkincisi gerrymanderingin kolay yönetilebilir olmasıdır ki burada seçim çevrelerini düzenleyenler ön plana çıkmaktadır. Üçüncüsü eşit olmayan oyların neden olduğu sonuçlar itibariyle bir gerrymandering tanımlaması ve sonuncusu da gerrymanderingin yapısal bir politik gerçek olmakla birlikte anayasal bir suç konusu olarak da ön plana çıkmasıdır (McDonald ve Best, 2015:312). Bahsedilen bu standartlar ırksal gerrymandering ve partizan gerrymandering tanımlamaları içerisinde eritilerek analiz edilmeye çalışılacaktır.

3.1.1.1. Irksal Gerrymandering

Irksal gerrymandering ülke genelinde hiçbir seçim çevresinde çoğunluğu sağlayamayan ama siyaseten temsil edilmesi gerektiği düşünülen bazı etnik, dini ya da mezhepsel gruplara özel seçim çevresi oluşturulmasıdır (Tunç vd., 2014:101). Bu durum ülkeler içerisinde ayırım yapılmaksızın her grubun temsil edilmesi ve ülke birliğinin sağlanması açısından kullanılabilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çağdaş liberal demokrasilerde çok renkliliğe ve çok sesliliğe hizmet eden bir uygulamadır. Böylece sistem meşruiyet krizi yaşamayacaktır.

Azınlıkları olarak adlandırabileceğimiz bu etnik, mezhepsel ya da dini grupların temsil edilmesi birkaç yolla olabilmektedir. Bunlara baktığımız da azınlıkların temsil hakkı, parlamenter meclislerde ya da parlamento komisyonlarında azınlıklara belirli sayıda kota verilmesi yoluyla sağlanabilir. Yine azınlıkların bölgesel düzeyde yoğunluk gösterdiği yerlerde tek adaylı seçim çevreleri etkin bir azınlık temsil hakkını sağlayabilir (Ulusal Azınlıkların Kamusal Yaşama Etkin Katılımına İlişkin Lund Tavsiyeleri ve Açıklayıcı Not (www.osce.org), 1999:8-9). Yani azınlıklar lehine yönelik uygulanacak bir gerrymandering, diğer bir ifade ile azınlıkların temsilci çıkarabileceği bir seçim çevresi oluşturmak azınlıkların temsili için kullanılacak bir yöntem olabilir. Bahsettiğimiz yollar dışında ulusal düzeyde seçim barajının durumu, azınlıkların seçime teşviki, kullanılan seçim sistemi vb. bazı kavramlar da azınlıkların temsili noktasında önemli kavramlardır.

Bu yönüyle ırksal gerrymandering olumlu karşılanmış ve hatta faydalı bulunmuştur. Ancak politikacılar yerel ölçekte her zaman korumacı olmamaktadır. Korumacılığın yanı sıra oy oranlarını en üst düzeye çıkarabilme ve partiye sadık kişilerin seçilmesi adına partizanca bir tutum takınılabilmektedirler. Tam da bu amaçtan dolayı çoğunluk seçmenin bulunduğu seçim çevreleri oluşturulabilmekte ve azınlık partisini destekleyen seçmenler olabildiğince az bulunacakları seçim çevresine yerleştirilebilmektedir (McCarty vd., 2009:668). Sonuç olarak ırksal gerrymandering birçok yönüyle olumlu karşılanırsa da iş gerçekliğe döküldüğünde politikacılar ırksal gerrymanderingi uygulamaktan kaçınabilmektedirler. Bu nokta da karşımıza partizan gerrymandering olarak adlandırılan gerrymandering türü çıkmaktadır.

3.1.1.2. Partizan Gerrymandering

Partizan gerrymandering siyasi bir yarar sağlamak için seçim çevresini belirlemektir. Diğer bir ifade ile diğer partiye oy veren seçmenlerin oylarının bir çevrede az kalacak şekilde sıkıştırılmasıdır (Tunç vd., 2014:101). Bu yönüyle aslında demokrasi ilkeleri açısından tehlikeli bir durum ortaya çıkarmaktadır.

Gerrymandering 200 yılı aşkın bir süredir Amerikan politik tarihinde tartışma konusu olmuştur ve halen olmaktadır. Bununla birlikte 200 yılı aşkın süredir devam eden tartışmalardaki odak noktası bu tür bir gerrymanderingin partizan bir nitelik taşıyıp taşımadığıdır. Üstelik partizan gerrymanderingin olup olmadığı üzerinde bir standart da oluşturulamamıştır. Bu durum oldukça rahatsız edici bir durumdur. Seçim sonuçları konusundaki çıkarımsamalar, seçim itirazları ve bu konuda kurulan komisyonların çabaları partizan gerrymandering uygulamalarının olup olmadığı,

partizan çoğunluğun azınlığa tahakkümü ve bu konuda ki hukuksal çabalar ortada durmaktadır. İddialarda ki önemli vurgu ise azınlığın sesinin dışlanmasıdır (McDonald ve Best, 2015:312). İrsal gerrymandering olgusunun uygulama noktasında sorunlarla karşılaşması ve politikacıların azınlığın temsili noktasında kendi partilerinin temsil ve oy oranlarını üst düzeye çıkarma hevesleri azınlıkların dışlandığı iddialarını doğurmuştur. Bu durum aynı zamanda azınlıklar için daha düşük seçim güvenliği ortaya çıkarırken, çoğunluk kesimin partisi için tam tersi bir durumu meydana getirmektedir. Sonuçta partizan gerrymandering rekabetçi olmayan seçim çevrelerini daha rekabetçi olmayan yerler haline getirmekte ve kutuplaşmayı artırmaktadır (McCarty vd., 2009:668). Dolayısıyla partizan gerrymandering azınlıkların temsil hakkının ortadan kaldırılmasının yanı sıra toplumsal bir hizipleşmeye sebep olmaktadır.

Partizan gerrymandering, çağdaş demokrasiler için aslında istenmeyen bir uygulamadır ve toplumda genellikle huzursuzluklara yol açmaktadır. Üstelik partizan gerrymandering uzunca bir süre yargının görev alanı dışında tutulmuş ve siyasi bir sorun olarak görülmüştür. Seçimlerde avantajlı duruma geçmek için seçim haritalarıyla oynanması ve farklı nüfusa sahip seçim bölgeleri yaratılması, temelde ayrımcılığa uğrayan seçmen kitlesi yaratma planlarına karşı ancak Amerika Birleşik Devletleri'nde 1986 yılında hukuksal yollar açılabilmiştir (Caughey vd., 2017:1-2). Amerikan Yüksek Mahkemesi (Yargıtay) son 30 yılda 3 adet partizan gerrymandering davası ile karşılaşmıştır. Mahkeme bunlardan ikisini görev alanında kabul ederek yargılama sürecini işletmiştir. Mahkeme partizan gerrymanderingin önemli bir anayasal sorun olduğunu oy birliği ile kabul etmiş olsa da, meşru bir uygulama olarak görmeye devam etmiş, mahkeme kurulunun çok az bir kısmı partizan gerrymanderingin gayrimeşru bir siyasi sorun olduğunda ısrar etmiştir. Kurulun çoğunluk kısmı ise partizan gerrymanderingin gayrimeşru bir siyasi sorun olmasından ziyade anayasal bir sorun olduğu noktasında ısrar etmiştir. Bu davaları açanların birçoğu öldüğü için de davalar düşmüştür (Cover, 2018:3). Ancak 2016 yılında partizan gerrymanderingin meşru olmayan bir siyasi uygulama olduğu kararı Amerikan yargısı tarafından alınabilmiştir. Amerikan yargısı Wisconsin'ın eyaletinin 2011 yılı eyalet meclisi haritasını geçersiz sayması sonucunda ciddi bir sonuç alınabilmiştir (Caughey vd., 2017:1-2). Ancak gerrymanderingin siyasi bir problem olarak kabul görmesi ve anayasal bir suç olarak görülmesi arasında ki tartışmalar halen devam etmektedir. Bu bağlamda siyasiler, gerrymandering uygulamalarının mahkemelerin görev alanına girip girmediği tartışmaları üzerinde durmuşlar, mahkeme ise iki farklı açıdan konuya yaklaşarak gerrymanderingin görev alanında olduğunu ortaya koymuştur. Bu yaklaşımlardan birincisi "seçmenin hakları" standartlarının belirlenmesi noktasında, diğeri ise seçmen kimlikleri noktasında olmuştur. Bu doğrultuda mahkeme, seçim çevreleri irsalsal ya da azınlık seçmenleri etkilediği zaman iki kısıtlama öngörmüştür. Birincisi seçim çevrelerinin yeniden düzenlenmesi ile gerrymanderingin önüne geçmek, ikincisi ise azınlık grupların oylarının seyreltilmesi yasağıdır (Cover, 2018:10-15). İkinci kısıtlama gerrymanderinge uygun bir haritanın en başından ortaya çıkmasını engellemek adınadır.

Gerrymandering ile mücadele noktasında Amerikan mahkemelerinin müdahalesi konusunun ortaya çıkardığı bir başka tartışma konusu ise mahkemelerin siyasallaştığı iddiaları üzerine olmuştur.

Partizan gerrymandering uygulamasının demokrasi ve toplum üzerine bir takım etkileri söz konusudur. Bu etkileri incelemek gerrymanderingin siyasi iktidar mücadelesi içerisinde kullanılan bir hile olmaktan çok daha fazla anlam taşıdığını görmek adına önemlidir. Amerika'da hukukçular, akademisyenler, politikacılar, medya, reformcular ve vatandaşların birçoğu gerrymanderingin demokratik değerlere karşı büyük bir tehdit oluşturduğu fikrine katılmaktadırlar. Ancak seçim çevrelerini doğru çizmek konusu üzerinde anlaşmazlıklar devam etmektedir. Bu aynı zamanda gerrymandering alanlarının tanımlanması ve ölçülmesi konusunda da anlaşmazlık olması demektir. Seçim çevreleri, seçim rekabeti, seçmen katılımı, temsilde adalet⁵ konusu da dâhil olmak üzere birçok demokratik değeri tehdit etmesi bakımından gerrymandering kavramı problemlili bir kavramdır.

⁵ Temsilde adalet ilkesinin ihlali literatürde ve özellikle gerrymandering ile mücadele için mahkemelerde temel tezlerden birisi olarak kullanılan "etkenlik uçurumu" ya da "verimlilik uçurumu" olarak ta kullanılmaktadır. Çözüm olarak ise

İnsan sağlığı gibi demokrasinin de sağlıklı işlemesi; hastalıklı olmaması gerekmektedir. Ancak demokrasinin sağlığı insan sağlığı gibi basite indirgenecek bir durum değildir, demokrasi çok boyutlu bir kavramdır. Gerrymanderingi bir demokrasi hastalığı olarak kabul edersek, tıpkı doktorların yaptığı gibi basit bir tedavi yöntemi bulmak mümkün değildir. Öncelikli olarak demokratik yapının çok boyutluluğu üzerinden hareket ederek birçok yönden incelemek gerekmektedir. Başlangıçta yapısal değerlerin neler olduğuna bakmalıyız ki buradaki önemli unsur da seçim çevreleridir.

Seçim çevrelerini sınırlamaya yönelik yaklaşımlar akademik çevrelerin de tartışma konusu içerisinde yer almaktadır. Seçim çevresinin sınırlanması büyük partilere avantaj sağlamaktadır. Bu da haksız rekabeti ortaya çıkarmaktadır. Daha rekabet edilebilir bir durum ve ortam yaratmak için bölgelerin mümkün olduğunca adil dağıtılması tavsiye edilmektedir. Bu rekabetçi yaklaşım adaylar ve partiler arasındaki seçim rekabeti üzerinde durmaktadır. Rekabetçi yaklaşıma göre adil seçim çevresi dağıtımıyla daha duyarlı, daha hesap verilebilir bir durum ortaya çıkması teşvik edilmektedir. Oysa gerrymanderingin partizanca seçim çevresini oluşturması toplumsal kesimleri ideolojik uçlara iterek kutuplaşmaya ve siyasal tıkanıklığa sebep olmaktadır. Bu durum aynı zamanda yasa koyucuların duyarlılığını da azaltmaktadır. Yine gerrymandering aracılığı ile seçimin kazanılmasını garantileyen güvenli bölgelerin oluşturulması ve bu tarz seçim çevrelerinin sayılarının artırılması nitelikli meydan okuyucuları sindirmekte, parti seferberliğini azaltmakta, seçmen katılımını azaltmakta, görevlilerin mevcut performansını düşürmekte ve popülerlik duygusunu azaltmaktadır. Sonuçta ise siyasal katılımın ve seçim zaferinin önemi azalmaktadır (Cover, 2018:20-24). Bu doğrultuda gerrymanderingin demokrasi, toplum ve siyaset üzerindeki olumsuz etkileri sıralanacaktır.

İlk olarak bölgesel ölçekte seçim rekabetini azaltmakta ya da tamamen ortadan kaldırmaktadır. İktidar partisi lehine seçimin avantaj sağlayacağı ve seçim sonuçlarının önceden tahmin edilebileceği şekilde iktidar partisi için güvenli bölgeler oluşturmaktadır. Güvenli bölgeler oluşturulması yasa koyucuların seçim çevresiyle alakalı tasarımlarıyla ilgilidir. Bu durum seçmen katılımını azaltır. Öyle ki seçilecek aday ya da parti önceden kazanacağını bildiği için oy toplamaya yönelik seçmeni teşvik edici kampanyaların önemini azaltacak ve seçmenin siyasal ilgisi azalacaktır. Kısacası seçimler seçmeni teşvik etmeyecektir (www.palwv.org). Ayrıca seçmen sonucunu kolaylıkla tahmin edebileceği bir seçimde oy verme noktasında geri duracaktır. Seçimlere katılım oranı bir hayli düşecektir. Dolayısıyla siyasal katılım oranı bir hayli düşecektir.

İkinci olarak gerrymandering gücün tek bir elde toplanması noktasında zararlıdır. Öyle ki bir seçimden sonraki seçime kadar milletvekilleri vicdanları ile değil, cezalandırılmamak için hareket edeceklerdir (www.palwv.org). Yani gerrymandering toplumsal bir patoloji olmanın yanı sıra bir korku sebebi olarak ta karşımıza çıkmaktadır.

Üçüncü olumsuz etkisi ise seçim maliyetlerinin artması ile alakalıdır. Seçim çevresinin değiştirilmesi aynı zamanda seçim propagandası ve kampanyasının masraflarını da artırabilmektedir. Öyle ki uygulanacak bir seçim kampanyasında belirlenmiş olan seçim çevresinde seçmen ile seçilecek olan arasındaki mesafe artabilmektedir. Bu durum kapı-kapı, yüz-yüze yapılacak olan seçim propagandasının önüne geçebilmekte, farklı seçim propagandası yöntemlerine siyasileri yönlendirmekte, daha ucuz propaganda yöntem ve araçlarının yerine, kitle iletişim araçlarının daha çok öne çıkacağı, kitlesel reklam gibi maliyeti yüksek propaganda araçlarını gerekli kılmakta, dolayısıyla seçim maliyetini artırmaktadır (www.palwv.org).

Gerrymanderingin dördüncü olumsuz etkisi temsilde adalet ilkesini ihlali üzerinedir. Adil seçim kavramı üzerinden hareketle partizan oyların bir bölgede toplanması sonucunda, yani eşit olmayan oyların ağırlığının sebep olduğu adaletsizlik sonucunda, bazı partiler daha az koltuğa sahip olurken bazıları daha fazla koltuğa sahip olmakta ki bu durum temsilde adaletsizlik oluşturmaktadır. Böyle

“etkenlik uçurumu önlemi” ya da “verimlilik uçurumu önlemi” başlığı altında öneriler dile getirilmiştir (Cover, 2018:3-6).

bir durumda oy oranı ve koltuk dağılımı arasında uçurum oluşmakta, temsilde adaletsizlik ortaya çıkmakta ve partiler arasındaki denge bozulmaktadır. İşte bu noktada gerrymandering iktidar partisine avantaj sağlarken diğer partilerin koltuk sayılarını azaltarak dezavantajlı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Bu hali ile sorulması gereken soru gerrymanderingin anayasal bir suç olup olmadığıdır (McDonald ve Best, 2015:312). Bu soru halen tam anlamıyla cevap bulamamakla birlikte gerrymanderingin siyasal bir problem mi yoksa anayasal bir problem mi olduğu noktasında tartışmalar devam etmektedir. Amerikan mahkemelerinin bu konudaki fikri henüz netleşmemiştir.

Gerrymanderingin son ve en tartışmalı olumsuz etkisi ise siyasal kutuplaşmaya sebep olup olmadığı noktasındadır. Kutuplaşma hemen hemen her toplumda ve her sosyal ilişki düzeyinde gözlemlenebilen bir olgudur. Ancak, kutuplaşma konusunu bir problem haline dönüştüren şey, kutuplaşmanın ileri seviyelerinde sosyal barışı ve huzuru, gruplar arası adaleti ve toplumsal güvenliği tehdit etme potansiyelinin olmasıdır.

Kutuplaşmayı en basit hali ile kişilerin tercihlerinin kutuplara (uçlara) doğru yönelmesi olarak tanımlayabiliriz. Bu durum farklı kutuplardaki görüşlerin ve ideolojilerin ortasında bulunan konsensüs, yani uzlaşma merkezinin zayıflaması demektir. Diğer bir ifade ile karşıt gruplarda yer alan birey ya da partilerin birbirleri ile müzakere yani uzlaşma olasılığının zayıflaması demektir (Bilgiç vd., 2014:164-165).

Gerrymandering ve siyasal kutuplaşma arasında ilişki olup olmadığı konusu henüz tartışılan bir konudur. Ancak araştırmacıların birçoğu aralarında güçlü bir ilişki olduğunu iddia etmektedir. Hatta bazıları “gerrymandering çağında” olduğumuzu dahi iddia etmektedir. Amerika’da ki pek çok seçim gözlemcisi seçim çevrelerinin yeniden yapılandırılmasının pek çok benzer seçmen tercihi olan ilçelerde partizanlığı ve ideolojik oy kullanma davranışını artırdığını gözlemlemiştir (McCarty vd., 2009:666). Diğer bir ifade ile gerrymandering partizanlığı artıran ideolojik kutuplaşmayı beslemektedir. Bu durum aynı zamanda partilerin birbirlerine meydan okumalarını artırmakta ve karşılıklı müzakere yoluyla uzlaşmanın önüne geçmektedir (www.palwv.org). Yine çoğunluk, azınlık bölgeleri gibi bazı seçim çevreleri oluşturmak ve yasal düzenlemeler yapmakta siyasal kutuplaşmayı şiddetlendirmektedir (McCarty vd., 2009:667). Sonuç olarak gerrymanderingi kutuplaşmaya sebep olan unsurlardan birisi olarak tanımlamak doğru olacaktır.

Gerrymanderingin bu etkileri yalnızca Amerika siyaseti ve Amerika toplumu için geçerli değildir. Bundan dolayı partizan gerrymandering ışığında gerrymanderingin Türkiye’deki uygulamaları incelenecektir.

3.1.2. Türkiye’de Gerrymandering

Türkiye’de 1950’li yıllarda muhalif partilere oy veren bazı il ve ilçelerin cezalandırılması, örneğin Malatya’nın Malatya-Adıyaman olarak ikiye bölünmesi yani Adıyaman’ın il yapılması, Kırşehir’in ilçe yapılması, Nevşehir’in il olması, Abana ilçesinin Bozkurt-Pazaryeri ile birleştirilmesi, Sakarya’nın il yapılması gibi birtakım uygulamalar gerrymandering örneği olarak yaşanmıştır. Nevşehir’in, Sakarya’nın ve Adıyaman’ın il olması dışında bu uygulamaların hepsinden daha sonra dönülmüştür (Avaner, 2009:48). Yine 6360 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu seçim çevreleri üzerine etki ettiği için bahsedilen örneklerle birlikte gerrymandering ölçütünde değerlendirilecektir.

3.1.2.1. Kırşehir’in İlçe, Nevşehir’in İl Yapılması

Kırşehir’in ilçe olmasına giden süreç Millet Partisi (MP) ve Osman Bölükbaşı’nın Demokrat Parti ve Adnan Menderes ile Millet Partisi’nin kuruluş yılı olan 1948’den beri sert tartışmalara girmesi ile başlamıştır (Özüçetin, 2009:528). Fakat Ankara 3. Sulh Ceza Mahkemesi’nde açılan dava sonucunda partinin “dini esasa dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet olduğu” sonucuna varılmış ve parti 27 Ocak 1954’te resmen kapatılmıştır (Ahmad, 2016:136). Bunun üzerine eski MP’liler 9 Şubat 1954’te

Cumhuriyetçi Millet Partisi'ni (CMP) kurmuşlar ve partinin ilk şubesini de Kırşehir'de açmışlardır (Özüçetin, 2009:530). Yeni parti kurulduktan kısa bir süre sonra 2 Mayıs 1954 tarihinde genel seçimler yapılmıştır. 1954 seçimlerde CMP 40 ilde seçime katılabilmiş, yalnızca Kırşehir ilinde seçimleri kazanarak 5 milletvekili çıkarmıştır (Tunç vd., 2014:122). Bu seçim sonucunda Kırşehir CMP'ye oy verdiği için ilçe yapılarak cezalandırılmıştır (Göktepe, 2010:369). 30 Haziran 1954 tarih ve 6429 Sayılı Kırşehir Vilâyetinin Kaldırılmasına ve Nevşehir Kazası (Nevşehir) Adıyla Yeni Bir Vilâyet Kurulmasına Dair Kanun ile Kırşehir ilçeye dönüştürülmüş, Niğde'ye bağlı Nevşehir kazası ise il statüsü kazanmıştır. Bu arada Kırşehir, ilçe olarak Nevşehir'e bağlanmıştır. 1957 seçimleri öncesinde Kırşehir, seçmenlerin oylarını kazanmak amacıyla 12 Haziran 1957 tarih ve 7001 sayılı Nevşehir Vilayetine Bağlı Kırşehir Kazasında (Kırşehir) Adıyla Yeniden Bir Vilayet Kurulması Hakkında Kanun ile tekrar il haline getirilmiştir (Tunç vd., 2014:124). Gerrymanderingin Kırşehir'de uygulanış biçimine baktığımızda bir ceza yöntemi olduğu kadar oy getireceği düşüncesi ile ödül olarak ta kullanılmış olduğu görülmektedir. Kırşehir 1957 seçimlerinde tekrar il yapılmış; fakat CMP'yi destekleyen Kozaklı ve Hacıbektaş Nevşehir'e bırakılmıştı. Amaç CMP'nin 1957'de Kırşehir'de seçimi kazanmasını engellemektir.

Muhalefetin sesini etkin bir biçimde duyurduğu Akis'te, Kırşehir'in il statüsünden düşürülmesinin açıkça bir cezalandırma işlemi olduğu ve bunun seçim öncesinde siyasal iktidarın tehditlerinin uygulanmasında ibaret olduğuna vurgu yapılmaktadır:

"Kırşehir vilâyet merkezinin Nevşehir'e nakli suretiyle mümkün olacağı anlaşılmıştır, Kırşehir Cumhuriyetçi Millet Partisi sözcüsü Osman Bölükbaşı ve onun başında bulunduğu listeyi seçen, yani muhalefete rey veren vilâyettir. Bu suretle, **iktidarı desteklemeyen vilâyetlerinin "bu cüretlerinin cezasını çekecekleri"** yolunda, Demokrat Parti'nin müfritlikleriyle tanınmış bazı simaları tarafından seçimlerden önce ve sonra yapılmış tehditlerin tatbik mevkiine konulmak üzere olduğu havası, yanlış veya eğri, memlekette yaratılmıştır" (Akis, 05.06.1954:5).

Kırşehir'in ilçe yapılmasını eleştiren Bedî Faik de mizahi bir dille partizanlık imasında bulunmuştur:

"Suçlu! Ayağa kalk!

— Adın ne? — Kırşehir!

— Babanın adı? — Türkiye.

— Kaç yaşındasın? — Dört yüz.

— Evli misin? — Evet. C. M. P. ile evlendim.

— Çocuğun var mı? — 2 Mayıs'ta beş tane oğlum oldu

— Yaz kızım. Gereği düşünüldü: "D. P. ile evlenmesi lâzım iken C. M. P.'yi alarak Türk demokrasisine aykırı hareket eden, Türkiye oğlu Kırşehir'in Kaza'ya uğratılmasına, temyizi kabil olmamak üzere, kin birliği ile karar verildi!" (Akis, 12.06.1954:10).

Kırşehir'in 1954 seçimlerinden sonra ilçe haline getirilmesi ve 1957 seçimlerinden önce tekrar il yapılmasının 1957 seçimlerine etkileri açısından incelemek için 1954 ve 1957 seçim verileri Tablo 1'de verilmiştir:

Tablo 1: Kırşehir 1954 ve 1957 Seçim Sonuçları

Kırşehir		1954 Seçimi	1957 Seçimi
Kayıtlı seçmen sayısı		87.627	74.182
Oy kullanan seçmen sayısı		80.240	60.923
Katılım oranı (%)		91,6	82,1
Geçerli oy sayısı		-----	-----
Milletvekili sayısı		5	4
CHP	Alınan oy sayısı	18.633	6.973
	Oy oranı	23,6	11,5
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
CMP	Alınan oy sayısı	34.374	38.422
	Oy oranı	43,5	63,1
	Kazandığı MV sayısı	5	4
DP	Alınan oy sayısı	24.354	15.460
	Oy oranı	30,8	25,4
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----

KP	Alınan oy sayısı	114	-----
	Oy oranı	0,2	-----
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
BĞMSZ	Alınan oy sayısı	3.717	-----
	Oy oranı	1,9	-----
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul> (ET: 25.05.2017)

Tablo 1’de de görülebileceği üzere 1954 seçimleri sonrası cezalandırılmak istenen Kırşehir’in, 1957 seçimleri öncesi oy kazanmak amacı ile tekrar il yapılmasının, beklenen sonucu doğurmadığı görülmektedir. DP 1954 seçimlerinde 5 milletvekilliğinin 5’ini de CMP’ye kaptırmıştır. Daha sonra uyguladığı cezalandırıcı-ödüllendirici politikaların fayda etmediği 1957’de 4 milletvekilliğinin yine tamamını CMP’ye kaptırması ile ortaya çıkmıştır.

Kırşehir’in ilçe yapılması tek başına değerlendirilmemesi gereken bir konudur, çünkü Nevşehir Niğde’den kopartılarak il yapılmış ve Kırşehir buraya bağlanmıştır. Bu doğrultuda 1954 seçimleri ile 1957 seçimleri temel alınarak bu uygulamanın Niğde ve Nevşehir seçim çevreleri üzerine etkilerine de bakmak gerekmektedir. Bu doğrultuda sırası ile önce Niğde seçim çevresi daha sonra Nevşehir seçim çevresi incelenecektir.

Tablo 2: Niğde 1954 ve 1957 Seçim Sonuçları

Niğde		1954 Seçimi	1957 Seçimi
Kayıtlı seçmen sayısı		152.089	131.692
Oy kullanan seçmen sayısı		135.862	101.664
Katılım oranı (%)		89,3	77,2
Geçerli oy sayısı		-----	-----
Milletvekili sayısı		8	7
CHP	Alınan oy sayısı	42.347	40.817
	Oy oranı	31,8	40,7
	Kazandığı MV sayısı	-----	6
CMP	Alınan oy sayısı	8.673	18.606
	Oy oranı	6,5	18,6
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
DP	Alınan oy sayısı	76.613	40.373
	Oy oranı	57,5	40,3
	Kazandığı MV sayısı	8	1
KP	Alınan oy sayısı	3.518	-----
	Oy oranı	2	-----
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
HP	Alınan oy sayısı	-----	483
	Oy oranı	-----	0,5
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
BĞMSZ	Alınan oy sayısı	8.115	-----
	Oy oranı	2,3	-----
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>, (ET: 25.05.2017)

Niğde seçim çevresi 1954 seçimlerinde 8 milletvekili sayısı olarak belirlenmiştir. Nevşehir’in Niğde’den koparılmasından önce olan bu seçimde 8 milletvekilliğinin tamamını DP kazanmıştı. Nevşehir il yapıldıktan sonra gerçekleşen 1957 seçimlerine baktığımızda ise Niğde seçim çevresinden 7 milletvekili çıkmıştır. Bu 7 milletvekilinin 6 tanesi Cumhuriyet Halk Partisi’nden (CHP), 1 tanesi DP’den çıkmıştır. Bir seçimde elde edilen başarının değişiklik göstermesi elbette birçok faktöre bağlıdır. DP’nin Niğde seçim çevresinde başarısız olmasında elbette en önemli faktör tek başına ilçesi olan Nevşehir’in il yapılmasına bağlanabilir; fakat DP’nin 1957 seçimlerinde ülke genelinde büyük

oy kaybına uğradığını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Şöyle ki, DP iktidar olduğu dönemde girdiği ilk iki seçimde (1950 ve 1954) hızlı bir yükseliş göstermiş; yalnızca 1957 seçimlerinde tek başına iktidar olmasına rağmen düşüş yaşamıştır. DP ilk defa muhalif partilerinin toplamından daha az halk desteği bulmuştur. Uygulanan çoğunluk sisteminin sonucu olarak DP milletvekillerinin 3/2'den fazlasını kazanmıştır. 1957 seçimlerinde DP kullanılan geçerli oyların % 47.7'sini almasına rağmen milletvekili oranının %69.5'ini almıştır (424 milletvekili sayısı). Muhalefet ise oyların %52,3'ünü almasına rağmen elde ettiği milletvekili oranı %30,5 (186) olarak gerçekleşmiştir.

Nevşehir 1954 seçimlerinden sonra il olmuştur. 6429 Sayılı Kanun ile il statüsüne kavuşan Nevşehir, daha önce il olan Kırşehir ve Kırşehir'e bağlı Mucur, Avanos, Hacıbektaş, Kayseri'ye bağlı Ürgüp ve Niğde'ye bağlı Arapsun ilçeleri bağlanmıştır. Ayrıca Kozaklı ve Hamamorta köyleri Avanos'a bağlı birer köy iken birleştirilerek aynı yıl Kozaklı adıyla ilçe yapılmış ve Nevşehir'e bağlanmıştır. Bu kadar ödülü Nevşehir karşılıksız bırakmamıştır. 1957 seçimlerinde DP başarılı olmuş ve milletvekilliklerin tamamını kazanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3: Nevşehir 1957 Seçim Sonuçları

Nevşehir		1954 Seçimi	1957 Seçimi
Kayıtlı seçmen sayısı		-----	84.186
Oy kullanan seçmen sayısı		-----	68.733
Katılım oranı (%)		-----	81,6
Geçerli oy sayısı		-----	-----
Milletvekili sayısı		-----	4
CHP	Alınan oy sayısı	-----	19.593
	Oy oranı	-----	28,7
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
CMP	Alınan oy sayısı	-----	19.706
	Oy oranı	-----	28,9
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
DP	Alınan oy sayısı	-----	28.878
	Oy oranı	-----	42,4
	Kazandığı MV sayısı	-----	4

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>, (ET: 25.05.2017)

Sonuç olarak 1954 seçimleri ölçütünde Nevşehir'i de içine alan Niğde ve Kırşehir seçim çevrelerinden çıkartılacak toplam 13 milletvekilliği vardır. 1954 seçimlerinde bunların 8 tanesini DP kazanmışken 5 tanesini de CMP kazanmıştır. 1957 seçimleri ölçütünde baktığımızda ise Nevşehir, Niğde ve Kırşehir seçim çevrelerinden çıkartılacak toplam 15 milletvekilliği vardır. Bu 15 milletvekilliğinin 5 tanesini DP, 6 tanesini CHP ve kalan 4 tanesini CMP kazanmıştır. Dolayısıyla bir seçimde elde edilen başarının diğer seçimde daha da artması ya da azalmasının birçok faktöre bağlı olduğu dikkate alınarak bir analize gidilirse Kırşehir'in ilçe yapılması, Nevşehir'in Niğde'den kopartılarak il yapılması durumunun da etkisi ile DP'nin bölgede gerrymandering uygulamasından beklediği sonucu alamadığını, bilakis kayıpla karşılaştığını söylemek mümkündür.

3.1.2.2. Abana İlçe Merkezinin Bozkurt-Pazaryeri İlçesine Nakli

21 Aralık 1953 tarih ve 6203 sayılı Abana Kaza Merkezinin Bozkurt Pazaryeri Kasabasına nakli hakkında Kanun ile Abana Kaza Merkezi Pazaryeri Bozkurt Kasabasına (Bozkurt) Kazası adı ile nakledilmiştir. Bu olay bir gerrymandering uygulaması olarak değerlendirilmiştir. Ancak 1954 ve 1957 seçimlerinin ilçe bazında istatistiksel verilerinin olmayışı bu gerrymandering uygulamasının ne tarz bir sonuç verdiğini değerlendirmemizin önünde bir engel olarak durmaktadır. Nihayetinde

bahsettiğimiz 6203 sayılı kanun 1961 Anayasasının geçici 9'uncu maddesine⁶ dayanılarak açılan iptal davası sonucu 27.06.1967 tarihinde verilen kararla iptal edilmiştir (www.anayasa.gov.tr).

Anayasa Mahkemesi, iptal gerekçelerini 4 başlık altında toplamakla birlikte seçim ve seçim çevresi ile ilgili gerekçesi Tunç, Erdoğan, yurtlu, Ölmez ve Çıtak'ın ortaklaşa çıkardıkları "Seçim Sistemleri ve Türkiye'de (Gerrymandering) Seçim Hilesi Uygulamaları" kitabında şöyle özetlenmiştir:⁷

"Anayasada seçimler, serbest, eşit, gizli, tek dereceli genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılır" denilmektedir. Buna göre seçimlerin serbestliğini doğrudan doğruya veya dolayısıyla bozmaya elverişli bulunan veya bozmak amacı ile konulmuş olan bütün hükümler, Anayasa'ya aykırı niteliktedir. Yukarıda açıklandığı üzere Anayasa'nın idarî bölümlere ilişkin 115 inci maddesi hükmüne dayanarak iptal konusu... kabul edilmiş bulunmaktadır. Daha önce açıklandığı gibi, bir takım seçimlerde Abana'luların C.H.P. ye ve Bozkurt'ların ise iktidar partisi olan D.P. ye oy verdikleri anlaşılmaktadır. Ortada ilçe merkezinin değiştirilmesi için Anayasa'ya uygun bir neden bulunmamasına ve Büyük Millet Meclisi görüşmeleri sırasında bu kanunun yalnızca Abana'luları siyasî eğilimlerinden, daha açıkçası, seçimlerde C.H.P. ni tutan kimseler olmalarından dolayı cezalandırmak için teklif edildiğinin ileri sürülmüş bulunmasına ve bir takım seçimlerde Abana'luların sürekli olarak C.H.P'yi benimsediklerinin sabit bulunmasına göre dâva konusu hükmün kabulü ile seçimlerde yurttaşların serbestçe oy kullanmalarının sınırlandırılması ve sonraki seçimler bakımından onların etki altında bırakılması yoluna gidildiği veya böyle bir yol tutulmadığı düşünülse bile, bu hüküm yüzünden yurttaşlar üzerinde bir korkunun seçim propagandası sırasında ortaya sürülebilecek söylentilerle pek kolaylıkla yaratılabileceği ve seçim serbestliğinin rahatlıkla etkileyebileceği anlaşılmaktadır. Buna göre dâva konusu hüküm Anayasa'nın 55 inci maddesine de aykırıdır ve bu bakımdan dahi iptal edilmelidir (Tunç vd., 2014:125-126; www.anayasa.gov.tr)."

Buradan da anlaşılacağı üzere Anayasa Mahkemesi, Abana ilçe merkezinin Bozkurt-Pazaryeri ile birleştirilmesine dair hükümetin idari tasarrufunu, açıkçası seçim haritasının değiştirilmesi yönündeki gerrymandering uygulamasını gayrimeşru bir karar olarak görmüş ve iptal etmiştir. Amerikan mahkemelerinin 2016'da aldığı benzer bir kararı 50 yıl önce almış bulunuyordu.

3.1.2.3. Adıyaman'ın İl Olması ve Malatya'dan Ayrılması

DP, 1954 genel seçimlerinden büyük bir zafer kazanmasına rağmen CHP'nin kalesi konumunda olan illerde aynı başarıyı elde edememişti. Özellikle de seçim öncesi büyük vaatlere rağmen Malatya'yı elde edememişti. Bunun için bir sonraki seçime de hazırlık olması bağlamında Malatya üzerinde bir takım seçim çevresi hilelerine başvurdu. Böylece hem Malatya'yı cezalandıracak hem de seçim sisteminden dolayı DP oylarının heba olmasını önleyecekti. Bunun üzerine 14 Haziran 1954 tarih ve 6418 sayılı Malatya Vilâyetine Bağlı Adıyaman Kazasında (Adıyaman) adıyla yeniden bir Vilâyet kurulması hakkında Kanun ile Adıyaman il statüsüne kavuşmuştur. Bu olay da gerrymandering uygulaması olarak görülmüştür (Avaner, 2009:48). Şöyle ki, Adıyaman'ın Malatya'dan koparılması il yapılması iyi niyetli bir idari ve mülki taksimat girişimi değildir; bir nevi cezalandırma girişimidir. Çünkü Adıyaman'dan önce Türkiye genelinde il olmayı bekleyen ve kanun layihesindeki şartları fazlasıyla taşıyan birçok ilçe vardı; fakat bunlara ilgi gösterilmemiş yalnızca Adıyaman, Nevşehir ve Adapazarı (Sakarya) tercih edilmiştir. Bunun nedeni kendisine oy vermeyen bölgeleri cezalandırmak (Malatya, Kırşehir ve Kocaeli), oy veren bölgeleri ödüllendirmektir. Adıyaman'dan fazla bu şartları taşıyan illerden belli başlıları şunlardır: Aksaray, Iğdır, Besni, Şebinkarahisar, Karaman. Ayrıca Adıyaman'a bağlanan Besni ilçesi her türlü Adıyaman'dan üstün durumdadır ve il yapılmamıştır. Gerek ekonomik gerekse demografik şartlar itibarıyla Adıyaman'dan üstündür. Ayrıca Besni genel

⁶ Geçici Madde 9- Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmî Gazeteyle yayınlanmasından önce, mahkemelerde kanunların Anayasaya aykırılığı iddiası ileri sürülemez ve mahkemelerce de kanunların Anayasaya aykırılığına dayanılarak karar verilemez. Anayasa Mahkemesinin görevine başladığı tarihte yürürlükte olan herhangi bir kanun hakkında, bu Anayasaya aykırılığı iddiasıyla iptal dâvası açılabilir. Bu halde iptal dâvası açma hakkı, Anayasa Mahkemesinin görevine başladığının Resmi Gazeteyle yayımlandığı tarihten itibaren altı ay sonra düşer (www.tbmm.gov.tr).

⁷ Gerekçelerin tamamı için bakınız: <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/f3b20ff0-7a73-4eba-b284-b3a21c2b2990?highlightText=abana&excludeGerekce=False&wordsOnly=False>

seçimlerde CHP'yi desteklerken Adıyaman DP'yi desteklemiştir. Üstelik bu iki ilçe arasında yıllardır il olabilmek için bir rekabet vardır. Adıyaman'ın tercih edilmesi bir siyasi tercihtir ve Besni'yi cezalandırmaya yöneliktir. Nihayetinde bu uygulamayla, yani Adıyaman'ın koparılmasıyla birlikte Malatya, tarihindeki en büyük nüfus kaybını yaşamıştır. Bu parçalama girişimi gerrymanderingdir. Sonuçta DP bölgedeki oy dengesini lehine çevirmeyi amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda Adıyaman il olmadan önce gerçekleştirilen 1954 seçimi ve il olduktan sonra gerçekleştirilen 1957 seçimi Malatya ve Adıyaman temel alınarak yorumlanacaktır. Bu seçimlerin iki il bazında sonuçları Tablo 4 ve Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Malatya 1954 ve 1957 Seçim Sonuçları

Malatya		1954 Seçimi	1957 Seçimi
Kayıtlı seçmen sayısı		227.529	160.416
Oy kullanan seçmen sayısı		210.778	120.295
Katılım oranı (%)		92,6	75
Geçerli oy sayısı		-----	-----
Milletvekili sayısı		12	9
CHP	Alınan oy sayısı	107.643	78.175
	Oy oranı	54,3	65,3
	Kazandığı MV sayısı	12	9
CMP	Alınan oy sayısı	557	847
	Oy oranı	0,1	0,7
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
DP	Alınan oy sayısı	88.235	39.229
	Oy oranı	44,5	32,8
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
KP	Alınan oy sayısı	2.171	-----
	Oy oranı	1,1	-----
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
BĞMSZ	Alınan oy sayısı	492	-----
	Oy oranı	0	-----
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
HP	Alınan oy sayısı	-----	1.483
	Oy oranı	-----	1,2
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>, (ET: 25.05.2017)

Tablo 5: Adıyaman 1957 Seçim Sonuçları

Adıyaman		1954 Seçimi	1957 Seçimi
Kayıtlı seçmen sayısı		-----	92.851
Oy kullanan seçmen sayısı		-----	60.923
Katılım oranı (%)		-----	82,1
Geçerli oy sayısı		-----	-----
Milletvekili sayısı		-----	5
CHP	Alınan oy sayısı	-----	28.684
	Oy oranı	-----	37,7
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
CMP	Alınan oy sayısı	-----	253
	Oy oranı	-----	0,3
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----
DP	Alınan oy sayısı	-----	37.868
	Oy oranı	-----	49,8
	Kazandığı MV sayısı	-----	5
HP	Alınan oy sayısı	-----	9.236
	Oy oranı	-----	12,2
	Kazandığı MV sayısı	-----	-----

Kaynak: <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>, (ET: 25.05.2017)

1954 seçiminde yani Adıyaman henüz Malatya'ya bağlıyken Malatya'dan 12 milletvekili çıkmaktadır. 1954 seçiminde 12 milletvekilinin tamamını CHP almıştı. 14 Haziran 1954 tarihinde çıkarılan 6418 sayılı kanunla Adıyaman il olmuş, Malatya ve Adıyaman iki ayrı seçim çevresini oluşturmuştur. 1957 seçimine baktığımızda Malatya 9, Adıyaman 5 milletvekili çıkarmaktadır. CHP yine Malatya'dan çıkan vekillerin tamamını yani 9'unu da elde etmiştir. Adıyaman'a baktığımızda ise 5 vekilin tamamını DP almıştır. Bu verilerden yola çıkarak Adıyaman'ın il olması ile DP bölgeden kazanamayacağı sandalyeleri kazanmıştır. Dolayısıyla Adıyaman'ın il olması iktidarın amacına ulaştığı bir gerrymandering örneğidir diyebiliriz.

Sonuç olarak DP, 1954 Genel seçimleri sonrasında muhalefeti destekleyen, kendisine oy vermeyen illere karşı partizanca tutum sergilemiş ve cezalandırmıştır. Özellikle de 1954 genel seçimleri sonrası Demokrat Parti'nin seçimi kaybettiği illerden Kırşehir ve Malatya'yı cezalandırılmış, kendisine oy veren ilçeleri de il yaparak (Adıyaman ve Nevşehir) ödüllendirmiştir. Cezalandırma girişiminde seçim bölgeleri ile oynama (Gerrymandering), DP'nin sık başvurduğu bir uygulama olmuştur. Sürekli olarak her seçimde CHP'ye oy veren Malatya Vilayeti 1954'de ikiye ayrılarak, Adıyaman ilçesi il merkezi yapılmıştır. Böylece DP'nin oyları heba olmayacak, yeni kurulan Adıyaman vilayetinden milletvekili çıkaracaktır.

3.1.2.4. 6360 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve Getirdikleri

Türkiye'de büyükşehirler ve bunların sorunlarına dair tartışmalar 1960'lı yılların sonlarına doğru başlamaktadır. Bu sorunlar köyden kente göçün yarattığı etkilerin (yeni yerleşim yerlerinin ortaya çıkması vb.) bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sosyo-ekonomik yapı açısından bütünleşik, yönetsel açıdan parçalı yapıları ortaya çıkartan bu kentleşme şeklinin çözümü için belediyeler arasında ya da belediyelerle köyler arasında planlama, koordinasyon gibi bütünleşik yönetim sorununu ortaya çıkarmıştır. Bu soruna karşı 1970'li yıllarda birleştirme modeli öngören iki adet düzenleme yapılmaya çalışılsa da dönemim siyasi ortamı bu düzenlemelerin çıkartılmasına engel olmuştur. 1980 darbesine kadar bir başka gelişme olmamakla birlikte darbe sonrasında askeri yönetim küçük belediyeleri il belediyeleri ile birleştirerek soruna çözüm aramıştır (Arıkboğa, 2013:52-53). Nitekim 27 Haziran 1984 tarih 3030 Sayılı Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun ile büyükşehir belediyeleri 1984 yılında yasalaşmıştır. Aynı yılın ocak ayında çıkartılan 2972 ve mart ayında çıkartılan 195 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameler ile üç büyük kent olan İstanbul, Ankara, İzmir'de büyükşehir belediyesi kurulmuş, 3030 sayılı kanun ile de yasalaşmıştır. Daha sonra ise 05 Haziran 1986 tarih ve 3306 sayılı kanunla Adana, 18 Haziran 1987 tarih ve 3391 sayılı kanunla Bursa, 20 Haziran 1987 tarih, 3398 sayılı kanunla Gaziantep, aynı tarih 3399 sayılı kanunla Konya, 07 Aralık 1988 tarih ve 3508 sayılı kanunla Kayseri büyükşehir olmuştur. 1993 yılına geldiğimizde 09 Eylül 1993 tarih ve 504 sayılı KHK ile Antalya, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, İzmit, Mersin ve Samsun büyükşehir yapılmıştır. 06 Mart 2000 tarih ve 593 sayılı KHK ile Sakarya'nın büyükşehir olmasıyla 2012 yılında çıkartılan 6360 sayılı kanuna kadar son büyükşehir belediyesi kurulmuştur. Bu haliyle Arıkboğa büyükşehir belediyelerinin kuruluşunu 2000 yılına kadar üç döneme ayırmış ve aşağıdaki tabloyu oluşturmuştur:

Tablo 6: Büyükşehir Belediyeleri Kuruluşu

Kronolojik Dönemler	BŞB'ler	İlçe	Alt kad.	Toplam	Nüfusu (2000 GNS)
1. Dönem (1984)	İstanbul	27	0	27	8.803.468
	Ankara	8	0	8	3.203.362
	İzmir	8	0	8	2.232.265
2. Dönem (1986-1988)	Bursa	3	0	3	1.194.687
	Adana	2	0	2	1.130.710
	Konya	3	0	3	742.690
	Kayseri	2	0	2	536.392

	Gaziantep	2	0	2	853.513
3. Dönem (1993)	Antalya	0	3	3	603.190
	Diyarbakır	0	3	3	545.983
	Erzurum	0	4	4	361.235
	Eskişehir	0	2	2	482.793
	Kocaeli	0	2	2	195.699
	Mersin	0	3	3	537.842
	Samsun	0	4	4	363.180
4. Dönem (1999)	Sakarya	2	10	12	303.989
Toplam		57	31	88	22.090.998

Kaynak: Arıkboğa, 2013:56

12 Kasım 2012 tarih ve 6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 16 mevcut büyükşehir belediyesine⁸ ilaveten 13 yeni büyükşehir belediyesi kurulmuştur. Daha sonra yapılan 14 Mart 2013 tarih ve 6447 sayılı kanun ile 6360 sayılı kanun da değişiklik yapılmış ve Ordu ili de büyükşehir belediyesi kurulacak iller arasına dâhil edilmiştir. Yani 14 yeni büyükşehir belediyesi kurulmuştur⁹. Yeni kurulan ve mevcut olan bütün büyükşehir belediyelerinin sınırları İstanbul ve Kocaeli büyükşehir belediyelerinde olduğu gibi il mülki sınırı olarak belirlenmiştir. Bu düzenleme ile büyükşehir belediye seçimlerinde il sınırına kayıtlı olan bütün seçmenlerin oy kullanabilmesi sağlanmıştır. Diğer bir ifade ile büyükşehir belediyesi olan yerler için mahalli seçimlerde oy kullanacak seçmen sayısı ile genel seçimlerde oy kullanacak seçmen sayısı eşitlenmiştir (Tunç vd., 2014:128). Bu doğrultuda 6360 sayılı kanunun yerel seçimleri etkilemek için getirildiği görüşü ortaya çıkmıştır. Bu düşüncenin temelini ise kırsal kesimden gelecek oyların AKP'ye büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinde avantaj sağlayacağı düşüncesi oluşturulmuştur (Çolak, Sağlam, vd., 2017:19). Bu durumun bazı örnekleri mevcuttur.

İlk örneği Adana ili oluşturmaktadır. Adana'da 2009 büyükşehir belediyesi seçimlerinde 238.706 oy ile MHP kazanmış, AKP ise 237.206 oy almıştır (www.tuik.gov.tr). 2011 genel seçimlerine baktığımızda ise iktidar partisi AKP 438.321, MHP ise 238.140 oy almıştır (www.ysk.gov.tr). Bu doğrultuda bakıldığında seçim çevresinin bütün ili kapsamı iktidar partisi lehine bir sonuç çıkarmak için adım olarak algılanabilmektedir. Fakat 2014 büyükşehir belediyesi seçimlerinde sonuç beklenen gibi olmamış; 394.481 oy alan AKP karşısında MHP 414.284 oy alarak seçimi yine kazanmıştır (www.tuik.gov.tr).

Diğer bir örneğimiz 6360 sayılı kanun ile büyükşehir yapılan Balıkesir'dir. 2009 yılında yapılan mahalli seçimlerde MHP Balıkesir Merkez seçim çevresinde 60.393 oy ile kazanmış, AKP ise 53.510 oy almıştır (www.tuik.gov.tr). 2011 genel seçimlerinde ise MHP 106.663 oy alırken, AKP 356.649 oy almıştır (www.ysk.gov.tr). Bu doğrultuda bakıldığında seçim çevresinin bütün ili kapsamı bir gerrymandering örneği taşımaktadır. 2014 büyükşehir belediye seçimlerine baktığımızda ise AKP 308.267 oy ile seçimi kazanmış, MHP ise 245.291 oy almıştır (www.tuik.gov.tr). Balıkesir bu açıdan gerrymanderingin iktidar lehine kullanılmasının ve iktidarın amacına ulaşmasının bir örneğini oluşturmaktadır. Fakat 2011 genel seçimlerine oranla 2014 belediye seçimlerinde MHP'nin oyu artarken AKP'nin oyunun düşmesi konusunda birçok faktör etkili olmuş olabileceken gerrymanderinge bir tepkinde buna sebep olduğu söylenebilir.

Bir başka örnek de Antalya'dır. 2009 büyükşehir belediyesi seçimlerinde Antalya'yı 214.325 oy ile CHP kazanmıştır. AKP ise 176.331 oy almıştır (www.tuik.gov.tr). 2011 genel seçimlerinde ise AKP 462.963 oy alırken, CHP 391.400 oy almıştır (www.ysk.gov.tr). Bu doğrultuda bakıldığında

⁸ 16 mevcut büyükşehir belediyesinin bulunduğu iller: Adana, Ankara, Antalya, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kayseri, Kocaeli, Konya, Mersin, Sakarya ve Samsun.

⁹ 14 yeni kurulan büyükşehir belediyesinin bulunduğu iller: Aydın, Balıkesir, Denizli, Hatay, Malatya, Manisa, Kahramanmaraş, Mardin, Muğla, Ordu, Tekirdağ, Trabzon, Şanlıurfa ve Van.

Antalya bir gerrymandering örneği olmuştur. 2014 büyükşehir belediyesi seçimlerine bakıldığında AKP 476.485 oy almış, CHP ise 453.164 oy almış ve AKP seçimi kazanmıştır (www.tuik.gov.tr). Dolayısıyla Antalya iktidar partisinin amacına uygun bir gerrymandering örneği olmuştur.

6360 sayılı kanunun bir diğer değişikliği ise bazı ilçelere bağlı mahallelerin bağlı olduğu ilçelerin değiştirilmesidir. Burada da gerrymandering örneği olabilecek bir takım değişiklikler dikkat çekmektedir. 2009 yerel seçimlerinde Ankara'nın Çankaya ve Yenimahalle ilçelerini CHP kazanmıştır. Yenimahalle'de CHP'ye en çok oy Çayyolu¹⁰, Konutkent¹¹, Koru¹², A. Taner Kışlalı¹³, Ümit¹⁴ ve Yaşamkent¹⁵ Mahalleleri CHP'nin kazanmasına kesin gözü ile bakılan Çankaya ilçesine dâhil edilmiştir. Yine Dodurga¹⁶ ve Alacaatlı¹⁷ Mahallelerinin bir kısmı CHP'nin zaten kazanacağı düşünülen Çankaya ve Etimesgut'a dâhil edilmiştir (Tunç, Erdoğan, vd., 2014:130-133). Fakat 2014 yerel seçimlerine baktığımızda AKP 146.442 oy almış, CHP ise 196.541 oy alarak seçimleri kazanmıştır (www.tuik.gov.tr). Dolayısıyla bu durum iktidarın amacına ulaşmadığı bir gerrymandering örneğini teşkil etmektedir.

4. SONUÇ

Seçim ve seçim sistemi üzerinde oynamaya ziyadesiyle müsait iki olgudur. Bu hali ile seçim ve seçim sistemini düzenleyen, denetleyen ve uygulayan kurum, parti ya da kişiler bu iki olgu üzerinde oynayarak sonuçlara etki edebilmektedirler. Sonuçlara etki bağlamında seçim hilesi denince ise akıllara gerrymandering olarak ifade edilen seçim çevrelerinin iktidar partisi lehine düzenlenmesi gelmektedir. Seçim çevrelerinin bir kesim lehine düzenlenmesi doğal olarak bir başka kesimin aleyhine olacaktır. Bu durum karşısında gerrymanderingle mücadele konusunda mahkemelerin mi yani yargının mı yoksa siyasetin mi görev alanında olduğu noktasında tartışmalar meydana gelmiştir. Ancak belirtmek gerekir ki seçim çevrelerinin oluşturulması yasama faaliyetleri içerisindedir. Bu doğrultuda gerrymanderingin açık ve bariz bir şekilde yani kasıtlı olarak uygulanması toplumda belirli bir kesimin haklarının önüne geçilmesi anlamını taşımaktadır. Hak tecavüzü meydana geldiği için gerrymandering ile mücadele konusunun yalnızca siyasilerin ellerine bırakılmasının ortaya çıkaracağı sonuç çıkar ve iktidar üzerine hareket eden bu kişi ya da partilerin konuyu çözmekten uzak olacaklarının da en büyük göstergesidir. Öyle ki siyasal açıdan gerrymandering toplum nezdinde bir takım olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Hak mahrumiyetinin yanı sıra toplumsal kutuplaşma, yani toplumun hizipleşmesine ve çıkar çatışmalarının şiddetlenmesine, uzlaşma zemininin yok olmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla siyasilerin sebep olduğu bu duruma siyasilerin çözüm getirmesini beklemek yanlış olacaktır.

Gerrymandering kavramı uluslararası bir kavram olmakla birlikte gerrymandering benzeri uygulamalar ülkemizde de görülmüştür. Çalışmamızın konusunu oluşturan bu uygulamalara

¹⁰ 2009 yerel seçimlerinde Çayyolu Mahallesi bulunan 23 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:3763, AKP:800 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

¹¹ 2009 yerel seçimlerinde Konutkent Mahallesi bulunan 20 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:3733, AKP:543 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

¹² 2009 yerel seçimlerinde Koru Mahallesi bulunan 40 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:7309, AKP:1105 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

¹³ 2009 yerel seçimlerinde Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı Mahallesi bulunan 38 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:7235, AKP:1115 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

¹⁴ 2009 yerel seçimlerinde Ümit Mahallesi bulunan 34 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:5909, AKP:1206 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

¹⁵ 2009 yerel seçimlerinde Yaşamkent Mahallesi bulunan 20 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:3505, AKP:814 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

¹⁶ 2009 yerel seçimlerinde Dodurga Mahallesi bulunan 11 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:1597, AKP:525 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

¹⁷ 2009 yerel seçimlerinde Alacaatlı Mahallesi bulunan 9 sandıktan çıkan sonuç şu şekildedir: CHP:1622, AKP:451 oy almıştır (www.tuik.gov.tr).

baktığımızda ise bir kısmının iktidar lehine sonuç verdiğini, bir kısmının ise iktidarın amaçları doğrultusunda sonuçlar vermediğini söyleyebiliriz. Bu uygulamaların bir kısmından yani yapılan hatalardan dönülmüşse de bazı uygulamalar devam etmektedir. Türkiye örneğinde ön plana çıkan ise yukarıda bahsettiğimiz gibi siyasilerin karşılıklı olarak bu durumu çözemediklerini göstermektedir.

Gerrymandering olayının önüne geçilmesi için seçim çevrelerinin belirleyiciliğinin siyasilerden alınmasının yanı sıra seçim çevrelerinin bulanık olmamasının sağlanması önemlidir. Bunun en büyük örneği nüfusu az olduğu için ülkenin tamamını tek seçim çevresi sayan İsrail'dir. Ancak ülkelerin birçoğu seçim çevrelerine ayrılmıştır. Örneğin Federal Almanya'da Federal Meclis'in nispi temsil sistemine göre seçilen üyeleri bakımından seçim çevreleri, eyalet sınırlarıyla özdeşdir. Türkiye'de ise milletvekili seçimlerinde seçim çevreleri illerin çıkaracağı milletvekili sayısına göre belirlenmiştir; çıkaracağı milletvekili sayısı 18'e kadar olan illerde seçim çevresi kural olarak il sınırlarıyla özdeş olmakla birlikte; çıkaracağı milletvekili sayısı 19'dan 35'e kadar olan iller iki seçim çevresine, 36 ve daha çok olan iller üç seçim çevresine bölünmektedir (Türk, 2006:85). Dolayısıyla her ilin tek bir seçim çevresi olarak belirlenmesi ortaya çıkacak gerrymandering şüphelerine engel olacak ve siyasilerde seçim kazanmak için seçim çevreleriyle oynama hesaplarına girmeyeceklerdir.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F. (2016). *Modern türkiye'nin oluşumu*. (Yavuz Alogan, Çev.) İstanbul: Kaynak Yayınları.
Akis Dergisi
- Aktan, C. C. (Ed) (2001). Siyasal ahlak ve siyasal yozlaşma. *Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri* (s. 51-69). içinde Ankara: Hak-İş Yayınları. <http://www.canaktan.org/din-ahlak/ahlak/yolsuzlukla-mucadele-stratejileri/anasayfa-yolsuzlukla-mucadele.htm>, (ET: 11.04.2018).
- Akyüz, Ü. (2009). Siyaset ve ahlak. *Yaşama Dergisi*, (11), 93-129.
- Ansolabehere, S. & Palmer, M. (2016). A two hundred-year statistical history of the gerrymander. *Ohio State Law Journal*, 77(4), 741-762.
- Arıkoğa, E. (2013). Geçmişten geleceğe büyükşehir modeli. *Yerel Politikalar*, 1(3), 48-96.
- Avaner, T. (2009). Prof. dr. hikmet sami türk ile röportaj: "hukuk ve siyaset temelinde yerel seçimler: yerel seçim sistemi ve mart 2009 seçimleri üzerine değerlendirmeler. *Memleket Siyaset Yönetim Dergi* (9), 33-54.
- Bilgiç, M. S. & Koydemir, F. S. & Akyürek, S. (2014). Türkiye'de kimlikler arası kutuplaşmanın sosyal mesafe üzerinden ölçümü ve toplumsal güvenliğe etkisi. *Bilge Strateji*, 6(11), 163-205.
- Caughey, D. & Tausanovitch, C. & Warshaw, C. (2017). Partisan gerrymandering and the political process: effects on roll-call voting and state policies. *Election Law Journal: Rules, Politics, and Policy*, 16(4), 1-32.
- Cover, B. P. (2018). Quantifying partisan gerrymandering: an evaluation of the efficiency gap proposal. *Stanford Law Review*, 70, (Yayınlanacak).
- Çolak, Ç. D. & Sağlam, H. & Topal, A. (2017). 'Bütünşehir' modelinin 2014 büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine etkileri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26(2), 1-47.
- Erdoğan, E. (1999). *Seçim sistemleri ve siyasal sonuçları*. https://www.academia.edu/346993/Se%C3%A7im_Sistemleri_ve_Siyasal_Sonu%C3%A7lar%C4%B1, (ET: 27.05.2017).
- Göktepe, C. (2010). 1950-1980 dönemi türkiye'de iç ve dış politik gelişmeler. (Adem Çaylak, Mehmet Dikkaya, Cihat Göktepe, Hüsnü Kapu (Dü)). *Osmanlı'dan İkininli Yıllara Türkiye'nin Politik Tarihi İç ve Dış Politika* (s. 361-394). Ankara: Savaş Yayınevi.

- Güvenir, M. (1982). Seçim sistemleri ve ülkemizdeki uygulama. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 37(1), 215-251.
- Mackenzie, J. (2009). *Gerrymandering and legislator efficiency*. <https://www1.udel.edu/johnmack/research/gerrymandering.pdf>, (24.05.2017).
- Mccarty, N. & Poole, K. T. & Rosenthal, H. (2009). Does gerrymandering cause polarization?. *American Journal of Political Science*, 53(3), 660-680.
- Mcdonald, M. D. & Best, R. E. (2015). Unfair partisan gerrymanders in politics and law: a diagnostic applied to six cases. *Election Law Journal*, 14(4), 312-330.
- Özbudun, E. (1995). Seçim sistemleri ve türkiye. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1), 521-539.
- Özkanan, A. & Erdem, R. (2014). Yönetimde kayırmacı uygulamalar: kavramsal bir çerçeve. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (20), 179-206.
- Özsemerci, K. (2002). *Türk kamu yönetiminde yolsuzluklar, nedenleri, zararları ve çözüm önerileri*. Ankara: Sayıştay Başkanlığı.
- Öztekin, A. (2001). *Siyaset bilimine giriş*, Siyasal Yay, Ankara.
- Özüçetin, Y. (2009). Çok partili hayata geçiş sürecinde kırşehir (2). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 518-541.
- Scheidegger, K. (2004, Aralık). *Defining the gerrymander*. <http://www.cjlf.org/publications/GerrymanderPaper2.pdf>, (ET: 29.03.2018).
- Taşcıoğlu, Ö. L. (2014). Seçim sistemimiz, seçim şaibeleri ve öneriler. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* (110), 241-280.
- Tuncer, E. (2006). Türkiye'de seçim uygulamaları/sorunları ışığında temsilde adalet-yönetimde istikrar ilkelerinin işlevselliği. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23, 167-182.
- Tunç, H. & Erdoğan, M, & Yurtlu, F. & Ölmez, G. & Çıtak, H. A. (2014). *Seçim sistemleri ve türkiye'de (gerrymandering) seçim hilesi uygulamaları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Tutum, C. (1976). Yönetimin siyasallaşması ve partizanlık. *Amme İdaresi Dergisi*, 9/4, 9-32.
- Türk, H. S. (2006). Seçim, seçim sistemleri ve anayasal tercihi. *Anayasa Yargısı Dergisi*, (23), 75-113.
- Uzeltürk, S. T. (2006). Anayasa mahkemesi kararlarında seçim sistemi. *Anayasa Yargısı Dergisi*, 23, 237-278.
- Ünlükaplan, İ. (2003). 1950 sonrası türkiye'de uygulanan genel seçim sistemlerinin bireysel tercihlerin kolektif tercihlere yansımaları açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(11), 45-60.
- Yıldız, G. (2017). Siyaset sosyolojisi boyutuyla türkiye'de siyasal kayırmacılık. *Akademik Bakış Dergisi*, (62), 429-439.
- Yıldız, N. (1996). Demokrat parti iktidarı (1950-1960) ve basın. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 51(1), 481-505.
- Yüce, M. (tarih yok). *Türkiye'deki seçim sistemi uygulamaları ve iktidar yapıları*. <http://www.siyasaliletisim.org/pdf/>, (ET: 26.05.2017).
- Yüzbaşıoğlu, N. (1996). Türkiye'de uygulanan seçim sistemleri ve bunlara ilişkin anayasa mahkemesi kararlarına göre nasıl bir seçim sistemi. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 55(1-2), 103-150.

- Wang, S. (2014). <https://www.newyorker.com/news/news-desk/gerrymandering-made-impossible-democrats-win-house>, (ET: 22.04.2018).
- “Ulusal azınlıkların kamusal yaşama etkin katılımına ilişkin lund tavsiyeleri ve açıklayıcı not”. (1999). <https://www.osce.org/tr/hcnm/32260?download=true>, (ET: 02.04.2018).
- “What is the gerrymandering?”. <http://www.palwv.org/wp-content/uploads/2016/01/WHAT-IS-GERRYMANDERING.pdf>, (ET: 27.03.2018).
- <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/yerel.zul>, (ET: 02.06.2017).
- <https://biruni.tuik.gov.tr/secimdagitimapp/secim.zul>, (ET: 25.05.2017).
- <http://kararlaryeni.anayasa.gov.tr/Karar/Content/>, (ET: ET: 30.05.2017).
- <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>, (ET: 28.05.2017).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=PART%C4%B0ZAN, (ET: 11.04.2018).
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=SE%C3%87%C4%B0M, (ET: 26.05.2017).
- <http://www.yhk.gov.tr/tr/milletvekili-genel-secim-arsivi/2644>, (ET: 23.03.2018)

EXTENDED ABSTRACT

POLITICAL PARTISANSHIP AS AN INDICATOR OF THE SELECTION CHEATS AND SOME IMPLEMENTATIONS IN TURKEY

Introduction and Research Questions & Purpose:

The purpose of the study is revealing examples of gerrymandering in Turkey, gerrymandering that is an election pathology and kind of political partisanship. In this context the "political definition of partisanship, why does it occur?", "What is Gerrymandering, how are applied and examples in Turkey?", "Desired in Gerrymandering example in Turkey were obtained sturdy, what has been the result?" The answer to such questions were sought.

Literature Review:

Political partisanship has been the subject of many sources in Turkish and English. Gerrymandering, which is a kind of political partisanism in the study, was the basic subject. The concept of political partisanship and electoral fraud, gerrymandering, was first introduced in the United States. Hence, the English sources (Ansolabhere and Palmer 2016, Coughney et al., 2047, Cover 2018, Mackenzie 2009, McCarty et al. 2009, McDonald and Best 2015, Scheidegger 2004, Wong 2014) were scanned. The sources in question have looked at questions such as what is gerrymandering, how they emerged, and how to transpose gerrymandering, in particular, to cover the attitude of American courts in the face of gerrymandering (Cover 2018). The study is in line with the theoretical basis of gerrymandering and its applications in the United States when compared to English sources.

Elections, political corruption and morality and political partisanship were examined in Turkish sources and theoretical framework was given in line with the findings. However, the main source of Bronze et al in gerrymandering and examples in Turkey. (2014). Gerrymandering in samples from literature sources in Turkey is experiencing infertility. Tunç et al. (2014) examples in the sample are included in the study. In addition, gerrymandering as a different point of view in the study is approached not only as a choice trick but as a type of partisanship. In this direction, it is clear that the

study will contribute to an area lacking resources in the literature. The contribution to be made also constitutes the importance of the study.

Methodology:

A theoretical and conceptual study has been put forward for the mentioned purposes. partisanship that hinders the implementation of democracy in the true sense of the problems of work and gerrymandering is a kind of partisanship that often form across applications and Turkey can be prevented in order to protect the special places of power. Turkey related to selection in this direction has benefited from statistical data. In the light of the statistical data, it was evaluated whether gerrymandering examples were performed.

Result and Conclusion:

It is possible to order the results as below.

- The electoral and electoral system is two things that are quite suitable to be played on.
- It can be effected to the result with electoral fraud. This situation is in favor of another sector (Gerrymandering is the case of re-organization of electoral circles in favor of power).
- Gerrymandering causes social polarization, factionalization and aggravation of conflicts of interest, and annihilation of compromise ground.
- Gerrymandering Turkey has not always intended to result in private. These examples are included in the study.
- The fight against gerrymandering should not be left to political persons and institutions only. Because the emergence of gerrymandering is the work of politicians.
- In order to avoid gerrymandering, selection circles should not be fuzzy. For example: each province organized the selection of a single environment that will mean the failure of the election environment in Turkey and played with the boundaries that will prevent the gerrymandering an election ploy.